

49 (1362)

KOLMAPÄEV,
5. DETSEMBER 1984

KODUMAA

ILMUB
1958. AASTA
NOVEMBRIST

HIND 5 KOP.



ISI TRAPIDO FOTO

KÜLMAS VALGUSES

Käesoleva aasta septembrikuus toimus Eesti NSV Riiklikus Kunstimuuseumis Ando Keskküla (sünd. 1950) maalide näitus. Muuseumi veidi nagi-sevast puitrepi üles minnes kohtas vaataja esimese tööna tema maali «Põhja-Eesti maastik» (1976). Seda tööd võib vaadelda teosena, millesse on kontsentreerunud A. Keskküla kunsti mitmed olemuslikud tunnused. Läbi klaasukse maalitud vaade lagedale, kaugel horisondiga maastikule, mille esiplaanil näeme lauda elektripirni, pardli ja teiste esemetega, kujutab endast täiesti uut tüüpi teost eesti maastikumaa-lis. Kui seni olid eesti maastikumaa-lis valitseval kohal ol-nud hubased, kauni motiiviga looduspildid või jõuliselt ekspressiivsed maastikunägemused, siis A. Keskküla maalilt õhkub vastu eelkõige vaikivat rahu ja külmust. Klaasuks ei huvita kunstnikku kui kaunilt valgust reflekteeriv maaliline võimalus, vaid selle kaudu on väljenduse leidnud pigem tänapäeva inimese vahetork loo-

dusega. Taevast ja maa on avara meele ees, kuid meid lahutab sellest küll läbipaistev, aga ometi jääb klaassein. Sein on olemas nii meis endis kui ka tegelikult meie igapäevases miljöö.

Ando Keskküla võikski koos Andres Toltsi ja Rein Tam-mikuga nimetada meie kunsti uue tehiskeskonna motiivide sissetoojateks. Kui A. Keskküla 1973. aastal lõpetas Eesti NSV Riikliku Kunstiinstituudi disainerina, nähti tema aine-valikus ja rahulikult objektiiv-ses suhtumises kujutatavasse õppeaja ja kitsama eriala mõ-jutusi. Kuid õige pea veenis kunstnik vaatajaid, et ta on lihtsalt uute programmi-liste taotlustega maalija. Paremini mõistetavaks said tema püü-dused projitseerituna internat-sionaalse hüperrealismi foonile, mis ka paljudele Moskva noo-remate kunstnike loomingule inspiratsiooniallikaks kujunes.

1970-ndad aastad olid kunstniku jaoks tõeline tehis-keskkonda ja asjade maailma tungimise periood. Valmisid

aerograafiga töödeldud lageda-te kiviseintega ehituste inter-jöörid nagu «Ehitus» (1976) või «Õhtu» (1975). Kuid mõningad maalid esitasid esemeid lausa segamini paisatud kuhilatena nagu teos «Tallinn Kuiv 6 A» II (1978). Sealjuures kujutamise laadis on autor rõhutatult objektiivne. Esemelik maailm on sedavõrd määrav, et see jä-tab oma jälje ka looduspiltide-le. Ometi ei suuda ta loodust kunstniku teadusest kõrvale tõrjuda. Nende kahe pooluse — looduse ja tehiskeskonna — kokkuviimisest õieti saabki A. Keskküla kunst oma mõtte. Just inimese ja loodussuhete ümbermõtestamise kaudu sü-n-

MAASTIKUD JA VAIKELU

nib uue kvaliteediga tege-likkusepilt.

1980-ndatel aastatel kunstni-ku käsituslaad mõnevõrra muutub. Võib märgata puht-maaliliste väärtuste osatähtsuse kasvu. Rõhutatult objektiiv-se maneeeri tõrjub välja isiku-pärasem kujutamismeetod. Suure-neb samuti süüelise liini osa-tähtsus, pilt muutub sageli justkui mitmekihiliseks. On tunda ajajärgule iseloomulik-ku historismi ja traditsioonide mõju tungimist ka A. Keskkü-la loomingusse. Sealjuures ei pööra kunstnik oma varase-male loomingule siiski reso-luutselt selga. Endiselt maalib ta silikaatpiltidest seinale ja si-le-dat klaasipinda («Aken», 1980; «Vaade võõrale linnale» I, II (1981—1982), kuid nüüd on kõik maaliliselt kompli-seeritum, elementiderikkam. Kunstnik ei pea enam kinni ühtsest ruumitervikust: näi-teks banaalne tellissein ja fragmendid vanast ajaloolisest arhitektuurist põimuvad teine-teisega, luues oma kontrastsu-sega sootuks uue komposit-

siooniterviku. Omapärane külm valgus, mida kohtasime juba «Põhja-Eesti maastikus», on muutunud nagu veelgi valge-maks ja kumavamaks. Pildid on üheaegselt lausa kombata-valt reaalsed ja sisaldavad endas ometi rohkelt ka irreaalset ainet. Sünnivad lausa salapä-raselt mõjuvad vaikelud, na-gu «Kivine vaikelu», 1982; «Vaikelu valgus» (1982—1984).

Varasemates töödes jälgis kunstnik maailma enda üm-ber rahulikult vaatlevalt positi-sioonilt ja püüdis anda nähtu-le kiretult selget kunstilist de-finitiooni. Viimastes teostes on ta hakanud üha selgemini tajuma elu dramaatilist ele-menti ja agressiivsete kompo-nentide olemasolu. Tegelikult vormub kunstniku pilgu all järjest enam pingeliseks visi-oniks («Dramaatiline maas-tik», 1983; «Suur vaikelu», 1984). Võime öelda, et Ando Keskküla on kunstnik, kes vä-gagi selgelt tunneb meie kaas-aegse tsivilisatsiooni ahvatlusi

(Järg 7 lk.)

NÄDAL•UKS NÄDAL•UKS NÄDAL•UKS NÄDAL•UKS NÄDAL•UKS

NSV LIIDU ÜLEMNÕUKOGU ISTUNGJÄRK

MÜÜDUNUD NÄDALA KESKSEKS SÜNDMUSEKS NÕUKOGUDEMAAL OLI NSV LIIDU ÜLEMNÕUKOGU ÜHE-TEISTKÜMNENDA KOOSSEISU TEINE ISTUNGJÄRK MOSKVAS. RAHVASAADIKUD ARUTASID MEIE RIIGI JÄRGMISE AASTA PLAANI JA EELARVET, TÄNAVUSE AASTA PLAANI TÄITMISE KÄIKU NING EELMISE AASTA RIIGIEELARVE TÄITMIST.

Ettekande tegid NSV Liidu Ministrite Nõukogu esimehe asetäitja, NSV Liidu Riikliku Plaanikomitee esimees rahvasaadik N. Baibakov ja NSV Liidu rahandusminister rahvasaadik V. Garbuzov. Järgnesid sõnavõttud.

Millised peamised mõtted ja faktid jäid istungjärgul kõlama? Kõigepealt tõsiasi, et juba mullu majanduses täheldatud positiivsed tendentsid arenesid tänava edasi. Rahvatulu suureneb käesoleval aastal eelmisega võrreldes 3,1 protsenti. Seega vastavalt planeeritule, Tööstustoodangu maht aga kasvab 4,4 protsenti plaanis ettenähtud 3,8 protsendi asemel. Sealjuures on eriti hinnatav, et tarbekaupade toodangu kasv on veelgi suurem.

Kõige kiirem on olnud edasiminek masinaehituses, keemia-, gaasi- ning mikrobioloogiatööstuses. Need on aga meil sellised tootmisharud, mis määravad kogu teaduslik-tehnilise progressi edasise käigu.

Tootlikumaks on muutunud põllumajandus. Rohkem on saadud nii liha, piima kui ka mune.

Ulatuslik on käesoleva aasta kapitaalehituse programm. Ja praegu võib kindlalt väita, et see ka täidetakse. Käiku on rakendatud rohkesti rahvamajandusele vajalikke objekte. Eriti tuleb ära märkida niisugust väljapaistvat sündmust nagu pearaudtee ehitamise lõpetamine ja rongide tööliikluse avamine enne tähtaega kogu BAM-i ulatuses. Nagu märgitakse NLKP Keskkomitee tervituses magistraali ehitamisest ja ekspluatareerimisest osavõtjatele, on uus transpordiarter suure tähtsusega riigi majanduse, eriti Ida-Siberi ja Kaug-Ida majanduse arengule, nendes piirkondades suurte territoriaaltööstuskomplekside loomisele ning rikkalike loodusvarade võtmisele rahvamajanduslikku käibesse.

1984. aastal jätkus partei XXVI kongressil kavandatud ja kongressile järgnenud NLKP Keskkomitee pleenumi otsuste edasiarendatud sotsiaalse arengu ja rahva heaolu tõstmise programmi elluviimine. Nii suurenevad reaalitudud ühe elaniku kohta 3,3 protsenti viie aasta plaaniga

selleks aastaks ettenähtud 3,1 protsendi asemel. Tööliste ja teenistujate keskmine kuupalk suureneb 2,5 protsenti, kolhoosnikute töötasu aga 3 protsenti.

Ühiskondlikud tarbimisfondid kasvavad 3,5 protsenti ja ulatuvad ligi 140 miljardi rublani.

Käesoleval aastal ehitatakse elamuid 1,3 miljonit ruutmeetrit rohkem kui 1983. aastal. See on võimaldanud parandada ligikaudu 10 miljoni inimese korteriolusid.

Kõneldes majandustegevuses esinevatest raskustest ja puudustest, mis mõjutavad mitmeti plaanitäitmist, rääkisid rahvasaadikud, et põllumajandustoodangut on saadud viie aasta plaanis ettenähtud mahtudega võrreldes vähem ja seda peamiselt äärmiselt ebasoodsate ilmastikuolude tõttu. See avaldab mõju tööstuse varustamisele toorainega ja kaubanduse tagamisele kaubaresurssidega.

1985. aasta plaan orienteerib tootmise intensiivsuse tõhustamisele ja tehnilise taseme tõstmisele, majanduse dünaamilisele ja proportsionaalsele arendamisele, tootmis- ning teaduslik-tehnilise potentsiaali ja majanduse sisereservide maksimaalsele ärakasutamisele.

Rahvamajandusharude ülesanded 1985. aastaks kinnista-

vad ja arendavad majanduse arengu positiivseid tendentse, mida täheldati 1983.—1984. aastal. Kasvutempo majanduse üldnäitajate osas on kavandatud mõnevõrra kõrgemaks kui aastail 1981—1984 saavutatud aastakeskmise. Suureneb rahvatulu, põllumajandussaaduste ja raudteetranspordi veosekäibe, samuti mitmete tähtsaimate tööstustoodete väljalaske absoluutne juurdekasv.

Lähtudes materiaalse tootmise kavandatavatest mahtudest, suureneb tarbimiseks ja akumulatsiooniks kasutatav rahvatulu 3,5 protsenti. Sealjuures suunatakse peaaegu kogu rahvatulu juurdekasv tarbimisfondi.

Põllumajandustoodangu maht kasvab käesoleval aastal oodatava mahuga võrreldes 6,7 protsenti.

Suuri kapitaal mahutusi suunatakse maade parandamiseks — rohkem kui üheksa miljardit rubla. Nende vahenditega antakse ekspluataatsiooni 663 000 hektarit niisutatavaid ja 695 000 hektarit kuivendatud maid. Parandatud maade üldpindala moodustab aasta lõpuks 1980. aasta 29,8 miljoni hektari asemel umbes 35 miljoni hektarit.

Reaalitudud ühe elaniku kohta kasvavad 3,3 protsenti, mis vastab viie aasta plaaniga selleks aastaks ettenähtud ülesan-

dele. Tõusevad tööliste ja teenistujate keskmine kuupalk ning kolhoosnikute kuutöötasu.

Ühiskondlikud tarbimisfondid suurenevad 5 protsenti ja moodustavad 146,5 miljardit rubla, mis on viie aasta plaaniga selleks aastaks ettenähtud ülesandest 2,5 miljardi rubla võrra rohkem.

Kogu viisaastaku jooksul ehitatakse elamuid linnades ja maal 25 miljonit ruutmeetrit viie aasta plaani ülesandest rohkem. See tagab rohkem kui 50 miljoni inimese elutingimuste paranemise. Edukalt viiakse ellu elamuehituse programmi maal.

Üksikasjalikult peatuti küsimustel, mis on seotud keskkonnakaitse ja loodusvarade ratsionaalse kasutamisega, tootlike jõudude paigutamise ning liiduvabariikide ja majanduspiirkondade majanduse arendamisega.

1985. aasta plaan näeb ette suurendada kaubavahetust sotsialismimaadega 5,4 protsenti. Üheteistkümnenda viisaastaku viimase aasta plaani koostamisel võeti arvesse samuti pikaajalisi kaubandus- ja majanduskokkuleppeid kapitalistlike riikidega. NSV Liit osutab endiselt vastastikkult tulusal alusel majanduslikku ja tehnilist kaasabi arengumaa-



Rahvusvaheline Ringvaade

Kõnelused Moskvast

Möödunud nädalal pidasid Moskvast Nõukogude partei- ja valitsusjuhtidega läbirääkimisi kaks kõrgetasemelist delegatsiooni. Need olid Suurbritannia opositsioonilise Tööerakonna delegatsioon eesotsas partei liidri N. Kinnockiga ja Austria delegatsioon eesotsas liidukantsleri F. Sinowatziga. Toimunud kõnelustel käsitleti lisaks kahepoolsetele suhetele kogu Ida-Lääne suhete komp-

leksi ning seetõttu said läbirääkimised ka rahvusvahelises ulatuses suure tähelepanu osaliseks.

N. Kinnocki kohtumisel K. Tšernenkoga tuli selgelt esile, et kuigi NSV Liit pooldab tuumarelvastuse likvideerimist kogu maailmas, tervitab ta ka osalisi meetmeid, mis selle eesmärgi poole viivad. Nimelt viitas N. Kinnock Tööerakonna viimasel konverentsil heakskiidetud dokumendile «Suurbritannia kaitse ja julgeolek» ning toonitas, et võimalikele puhul korraldavad leiboristid riigi kaitseüsteemi ümber tuumavabaduse alusel ja vabastavad Inglismaa pinna tuumarelvast. Mõistetavalt huvitas N. Kinnockit NSV Liidu käitumine nende plaanide realiseerimise puhul. K. Tšernenko teatas, et sellisel juhul oleks NSV Liit valmis

vähendama ja likvideerima riigi Euroopa-osas Inglismaa pinnalt kaotatavate keskmaarakettidega samaväärse hulga oma rakette. Suurbritannia tuumadesarmeerumise ning välismaiste tuumabaaside likvideerimise korral Inglismaal võiks NSV Liit anda tagatise, et tema tuumarelvast ei sihitata kunagi Briti saartele.

Kui N. Kinnockiga läbirääkimiste valgustamisel pöörati keskset tähelepanu tuumarelvastuse küsimustele, siis Austria liidukantsleri F. Sinowatzi visiidi hindamisel olid tähelepanu orbiidid muudki Ida-Lääne suhete aspektid. Austria—NSV Liidu suhted on arenenud aastakümnete jooksul tõusuteed nii majanduse kui ka poliitiliste kontaktide valdas ja NSV Liit on olnud kogu aeg Austria alalise neutraliteedikursi kindel toetaja. Austria alaliste kaubanduspartnerite pingereas on NSV Liit tõusnud neljandale kohale ning lõppev aasta töötab tuua kahepoolses kaubavahtes uue rekordi. Kasu tõu-

seb majanduskoostööst mõlemale poolele ning kindlat soovi seda koostööd jätkata kinnitati ka kohtumistel Moskvast.

Austria edukas kaubavahtus sotsialismimaadega, eeskätt NSV Liiduga, nagu ka Viini järjekindel neutraliteedikursi pooldamine on aga olnud pikka aega pinnuks silmas NATO riikide, eelkõige USA juhtidel. Juba pärast sõjaajastel aastatel püüti Austriat kaasata NATO-sse, luua riigist «alpi-kindlus» kahe ühikonnasüsteemi piiril. Seetõttu prooviti igati venitada Austria neutraliteedile aluse pannud Riigilepingu sõlmimisega. Viimastel aastatel võib täheldada Austriale ookeani tagant avaldatava surve uut tugevnemist, seda nii majanduse, poliitika kui ka sõjalisel valdkonnas. Majanduses tähendab see süüdistusi, nagu tarniks Austria NSV Liidule Lääne tipptehnoloogiat; poliitikas nõudmisi, et ametlik Viini pooldaks rahvusvahelisel areenil NATO riikide kurssi; ja sõjalistes küsimus-

tes taotlusi, et Austria suurendaks sõjalisi kulutusi, ostaks lääneriikidelt kaasaegset relvastust ja valmistas riigi territooriumi ette NATO sõjalisel tugialaks, F. Sinowatzi seisukohavõtted Moskvast näitasid aga, et seni soovib Viini valitsus siiski jätkata neutraliteedikursil, mis toob alpbariigile palju suuremat tulu kui sotsialismimaadega konfrontatsioonile minek.

Nii N. Kinnock kui F. Sinowatz tervitasid NSV Liidu uut rahualgatust — ettepanekut USA-le alustada läbirääkimisi maailmaruumi militariseerimise vältimise, strateegilise ja keskmastaumarelvastuse vähendamise küsimuste kogu kompleksi üle. Nii Briti leiboristide kui ka Austria delegatsioon väljendasid lootust, et läbirääkimised kujunevad edukateks, kuigi on kohane lisada siia ka poliitvatleajate arvamus, et kiiret edu ei maksa nendelt küll mingil juhul oodata.

HARRI TIIDO

NÄDAL•UKS NÄDAL•UKS

1. detsembril oli Tallinnas Eestimaa Kommunistliku Partei Keskkomitee XVII pleenum, arutati NLKP Keskkomitee 1984. a. oktoobripleenumi tulemusi ja meie ülesandeid. Kui lühidalt öelda, siis oli kõne all meid toitev maa, selle parandamine, selle parem kasutamine. Ettekande tegi NLKP Keskkomitee liige, EKP Keskkomitee esimehe sekretär Karl Vaino. Ja veel teinegi igapäev meid puudutav küsimus oli arutusel — tarbekaup, selle sortimendi laiendamine, kvaliteedi parandamine.

1924. aasta 1. detsembri relvastatud ülestõusu 60. aastapäevale oli pühendatud 30. novembril Tallinnas toimunud

meie vabariigi üldsuse koosolek. Eesti NSV Ülemnõukogu istungitesaali Toompeal kogunesid revolutsiooniveteranid, Kodusõja ja Suure Isamaasõja veteranid, tootmis-eesrindlased ning haritlaskonna esindajad. Koosolijale kõnelesid EKP Keskkomitee esimehe sekretär Karl Vaino, EKP Keskkomitee sekretär Rein Ristlaan jt. Relvastatud ülestõusu ettevalmistamisest osavõtnu, NLKP liige 1924. aastast Heinrich Ross ütles oma kõnes: «Parim mälestusmärk revolutsionäride võitlusele on tänane Eestimaa.»

Samal päeval toimus Tallinnas relvastatud ülestõusu auks rajatud mälestussamba juures linna töötajate osavõ-

turohke miiting, mille avas EKP Tallinna Linnakomitee esimene sekretär Matti Pedak. Parteiveteran J. Peet rääkis relvastatud ülestõusu ettevalmistamise käigust ja oma kaaslaste lahinguteest. Mälestussamba jalamile asetati lil-

28. novembril korraldati Tallinna Raekoja veteranidele vastuvõtt, millega tähistati Eesti proletariaadi 1. detsembri ülestõusu 60. aastapäeva. Veterane tervitas ja õnnitles EKP Tallinna Linnakomitee sekretär Ahto Vellamaa. Veteranide nimel kõneles Heinrich Ross.

28. novembril toimus Eesti NSV Ministrite Nõukogus Lääne-Siberi nafta- ja gaasikompleksi ning Baikali—Amuuri raudteemagistraali piirkonnas objektide ehitamist juhtiva operatiivstaabi istung. Tõsteti esile meie ehitajate tublit tööd selle piirkonna objektidel, samuti Eesti NSV Kaubandusministeeriumi head

tööd ehitajate varustamisel Siberis.

Möödunud nädalal pakkus ilmataat kõike: oli külma ja lund, tuisku ja sula. Lapsed pidasid maha esimesed lumehõõrad. Talvised uudised saabusid ka Eesti suusakoondise laagrist Tšeljabinski oblastist. Koondise treener teatas, et Pärnu «Viismurga» uued plastsuuskad on ära proovitud ja neid võib võrdseks pidada parimate importsuuskadega. Selle kinnituseks ka teine uudis Kirovi oblastist Novovjatskist, kus maailma suurimas suusavabrikus korraldatud konkurss-ülevaatusel said «Viismurga» seitse suusapaari ka seitse medalit. Kuldmedalid pälvisid plastvõistlussuusk, rahvaplastik «Visu Nordic», puitsuusk «Visu Sport» ja laste puitsuusk «Visu Start».

«Estonia» teatrile on saanud osaks au esitada esmaettekandes Moskva helilooja Edison Denissovi ballett «Pih-

timus», mis valmis alles tänavu jaanuaris koostöös libretist Aleksandr Demidoviga. Kooreograafia autor ja lavastaja on Tiit Härm, kes tantsib ka peaosa. Veel tantsivad kõrreliste Juri Keimantov, Kaie Kõrb, Janis Garancis, Rufina Noor «Vanemuisest» jt.

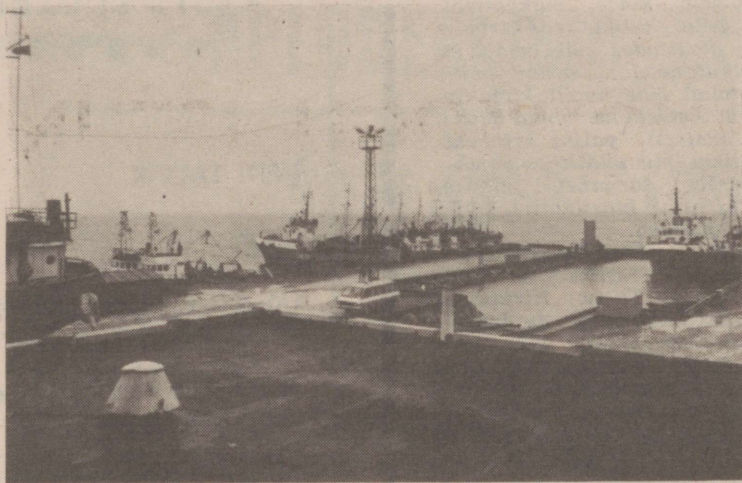
Rahvatööstusettevõtte «Kodu» toodang on juba palju aastaid silmailu pakkunud nii meile endile kui ka meie külalistele. «Kodu» laia sortimendi mahuvad kootud esemed, trükitud kardinad, metall- ja plastmassehted, mitmesugused suveniirid jpm. Möödunud nädalal pakiti rahvatööstusettevõttes «Kodu» käsitelgedel kootud kardinad ja laudlinu ning käsitsi trükitud tooteid, mis saadetakse näitusele Alžeeriasse.

Enn Stumer

KODUMAA

Saaremaal

ESIMENE



Nasva sadam

Alustame dialoogiga, kus vestluskaaslasteks ajaleht «Saarte Hääl» 13. maist 1948. a. ja tänase kolhoosi «Saare Kalur» aseesimees, parteikomitee sekretär Leo Nipsust.

— — — Uus ja ilus elu algab Tagamõisa poolsaare kalureil, talurahval. 7. mail kogunesid nad Tagamõisa ruumikasse, õrnroheliste kaskedega ehitatud rahvamaja saali, kus toimus senise Vaigu kaluriühistu kalurite üldkoosolek kolhoosi loomiseks.

Kalurid vahetasid omavahel mõtteid. 5. brigaadi brigaadir sm. Aleksander Peit ütles:

«Täna astume ühisesse perre, et ühisel jõul võita senised raskused ja saavutada uusi võite meie peamises ja tähtsamas töös — kalapüügis. Üheskoos ja paremate põllutööriistadega harime ka oma põllulapi, kust meie, kalurid, saame leiba ja kartuleid.»

«Saare Kalurisse», nagu ta täna, on ühinenud 29 väikest kalurikolhoosi, lisaks veel teisi ettevõtteid ja asutusi. Asume Saaremaal, Muhumaal, Aburikal, Vilsandil, veel neljal nimetul laiul. Suurte laevade kodusadamaks on Tallinn, Balti mere traaleritel Pärnu, raudtee ümberlaadimise baas jääb aga Haapsalu rajooni.

Kaugpüük on põhiliselt Atlandil. Põhjapoolseim paik, kus «Saare Kaluri» laevu võib kohata, on Barentsi meri; lõunapoolseim 10° üle ekvaatori; tosin traalerit püüavad ainult Balti merel.

Kauged mered ja suured saagid on muidugi tore küll, aga ega külad või tühjaks jääda. Sestap arendame samaaegselt ka rannapüüki. Kolhoosi seitsmes osakonnas käib merel üle kolmesaja rannakaluri.

Aastapüügid on meil stabiilsed — umbes 28 500 tonni (kõik käib limiidi alusel), sama palju, kui kogu kodanlikus vabariigis püüti. Muidu, selle kalaga rahuldab poolteise miljoni inimese aastavajaduse. Lisaks saime tänava veel oma kalakasvandusest 80 tonni vikerforelli, karpi, ka angerjat ja muud paremat suupoolist.

Kuid miski ei kasva iseeneest — tänava laskime merre 6,5 miljonit siia- ja forellimaimu.

«Saare Kaluril» on kaks suurt konservitehast, üks Muhus, teine Läätsal, lisaks veel suitsutustsehh Papissaares, preservitsehh Veerel ja kalatöötlemise laev.

Juba mõnda aega saab kolhoos ligikaudu neli miljonit rubla puhastulu aastas, aastane kaubakäive ulatub 36—38 miljonini. Tundub, et tohutud summad, aga ega polegi... Kaasaegne püügilaev maksab 2,3—2,6 miljonit rubla.

Aastas ehitame keskeltläbi poolteise miljoni eest. Kõik meie hooned kerkivad oma ehitusmeeste kätetööna. Kingissepa linna piirile rajame kolhoosnike mikrorajooni. Rahvas pani sellele väga lüürilise hüüdnime — «Tuulte Roos». Kuus maja on juba püsti, seitsmes valmimas. Igal viisaastakul peab 100—120 kol-

hoosiperet söolaleivapidu ja korter, kuhu kolitakse, on kõige kaasaegsena projekti järgi tehtud.

Tuleb ette aastaid, kus ehitame korraga 40 ehitusplatsil, mullustest suurimaist mainiksin lasteada ja noorte mere-meeste klubi ellinguhoonet. Aitame ka rajoonihaiglat ehitada ja šefluslust 1. keskkooli remontida.

Tulevikus tahaksime suurema osa oma majapidamisest Nasvale koondada. Praegu asuvad seal sadam, mehaanikatsehh ja püüniste töökoda, juurde ehitame konservitehase, külmhoone, taaratsehh, söökla. Siis hakkab Nasval tööle umbes 700 kolhoosnikku. Hea lähedal käia, sest «Tuulte Roosini» siit vaid kaks kilomeetrit.

— — — Põhikirja lõplikult läbi arutanud, võtsid kalurid selle vastu. Vastuvõetud põhikirjale kirjutasid alla kõik äsjaasutatud artelli liikmed, arvult 85. Kui kalur A. Järvelaine esitas oma soovi, nimetada asutatud kolhoosi Kalinini nimeliseks, puhkes koosolekusaalis suur aplaus. — — —

Praegu on kolhoosi liikmeid mõni mees üle kolme tuhande.

— — — Kolhoosi esimeheks valiti sm. Aleksander Järvelaine, kes on seni eeskujulikult ja hästi juhtinud Vaigu kaluriühistu tööd. Kolhoosi juhatuse liikmeiks valiti kohapeal tuntud tublimad ja ustavamad kalurid Aleksander Peit, Vladimir Meier, August Eerik ja Aleksander Maasing.

Revisjonikomisjoni, kes kontrollib kolhoosi juhatuse finantsilist tegevust ning kolhoosi vara ja inventari seis, valiti esimeheks Ivan Samarokov, liikmeiks Priidu Neps ja Aleksander Laur.

Tegime ühe autosõidu mööda hilissügisest Saaremaad, et mõnda neist meestest leida. Kihelkonnal võtsime «Saare Kaluri» põllumajandusosakonnast peale raamatupidaja Elgi Truuväärti ja risteelt keerasime Tagamõisa suunas.

Tammese külas pöörasime auto ühele takuõuele. Pere-mehe August Eerik istus köögikakna all ja vestis puutükki.

Olen elupäevad kalamees olnud. Kui kunagi alustasin, kuulus mees, kel oma paat, juba jõukamate kilda. Minul polnud. Suuremalt jaolt peeti paati ikka mitme peale. Pärast sõda olid rasked ajad. Püüniseid polnud saada ega jõudnud ostagi. Võtsime siis meestega nõuks koosolek kokku kutsuda ja kolhoosi ühineda.

Nüüd on mul juba 75 aastat turjal. Kuigi meri siit vaid kuus kilomeetrit, pole enam püügile saanud. Nokitsen kodu suusa oma lõbuks üht-teist teha. Pensioni saan 93 rubla, sellest küll ja küll. Poeg «Saare Kaluris» vanem-energeetik, eks tema aita ka.

Ilus kadakatevaheline kitsuke kruusatee, kahi, et see nukker hilissügis. Väike Tohku küla, ainult kolm suitsu.

Eales ei usuks, et Priidu Nepsil aastaid 82 (ja perenaisel 81), mees sirge kui mastimänd, mälu terav kui male-tajal.

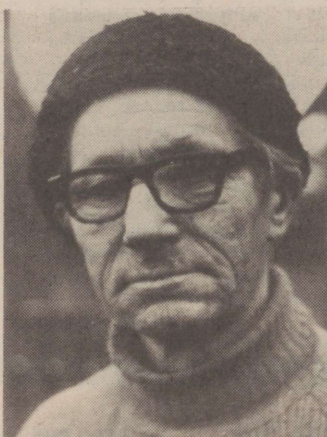
48. aastal, enne kolhoosi, kuulusin selle asutamise initsiatiivgruppi. Minu meelest läks nii koosolek kui ühismajapidamise loomine küllaltki libedalt. Tegime kolhoosi ju ikkagi kaluriühistu baasil. Oige see, mis «Saarte Hääl» kirjutab, et juba järgmisel hommikul tulid kontorisse mitu kalurit ja panid lauale avalduse kolhoosi astumiseks. Nii hakkas kivi veerema.

Priidu Neps ja Tobias Koor on üleaedsed.

— — — Rohkem kui aasta tagasi valisid Vaigu kaluriühistu 2. brigaadi kalurid mind oma brigaadiriiks. Olen paljudest oma brigaadi kalureist noorem, selle-tõttu ma alul kahtlesin, kas ma suudan täita brigaadilri kohustusi. — — —

Tegin kaasa Suure Isamaasõja. Nõukogude Liidu tagalas nägin kalurikolhoose. Seal veendusin kolhoosikorra paremuses, mis ei ole võrreldavad üksikkalurite elu- ja töötingimustega. Juba seal tekkis mul mõte, et ka minu kodumaal võiksid kalurid astuda kolhoosi. — — —

Tobias Koor, Kalinini-nimelise kalurikolhoosi kalur.



Tobias Koor

Autori fotod

Olin siis 21-aastane ja veel poissmees. Kolhoosi astusin aasta enne isa, tema püüniste ja paadiga. Vähe aja pärast andis ta meile ka oma mootori. Kuigi isal oli vabadiku-koh, ostis ta kodanlikul ajal laenu peale väikese diisli, sõuda oli siiski liiga ränk.

Rannakaluri ametile jäin truuks kuni 1972. aastani. Siis läksin Papissaare töökotta lukksepaks. Parandasime paatide ja traalerite mootoreid. Nüüd olen teist aastat pensionil.

Tagasiteel küsisin Elgi Truuväärtilt, et kuidas tema seda kanti ja neid mehi nii hästi tunneb. Äkki ka ise siit pärit.

Jah, olen küll. Sündisin Kõruse külas.

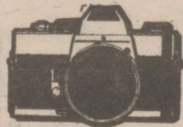
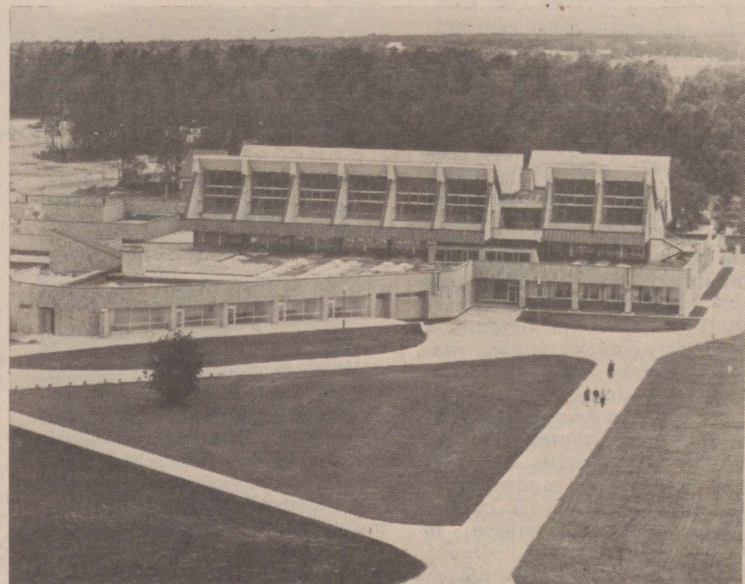
Kuidas tolle küla nimi oligi? Ei, ei! Tehke see täht pealt jõnksuga. Nagu õunapuu.

Ah et Kõruse!

Oige, õige!

36 aastat tagasi loodi siin — Tagamõisa poolsaarel Eesti-maa esimene kalurikolhoos.

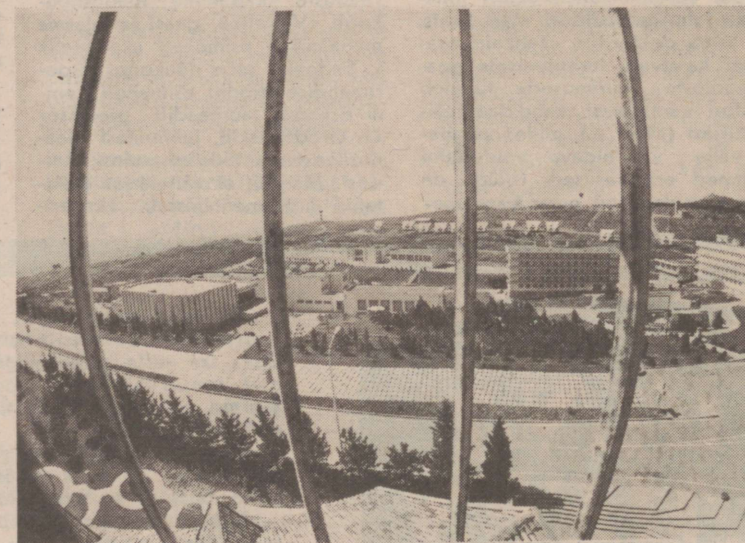
JAAK LEHTMETS

KENNAS
VABA
RIIKIDEST

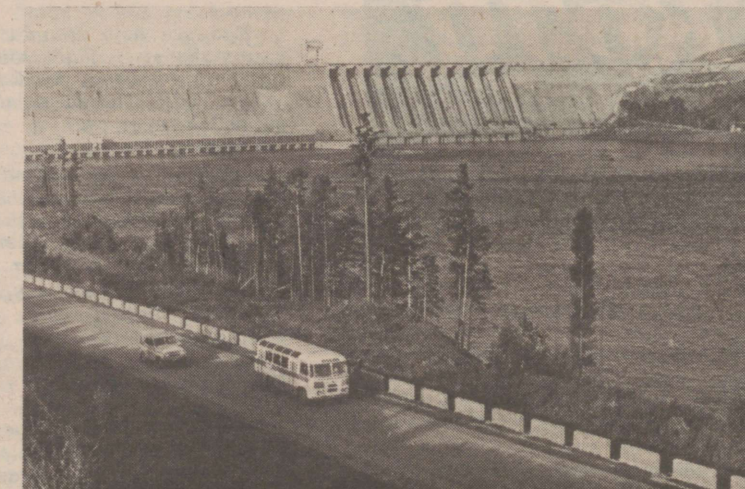
LEEDU NSV. Osake kolhoosidevahelisest kuurordist Palangas.



PÕHJA-OSSEEDI ANSV. NSV Liidu 50. aastapäeva nimeline väljak Ordžonikidzes.



GRUUSIA NSV. B. Dzeladze nim. komsomolilinnak Tbilisi lähedal.



VENE NFSV, IRKUTSKI OBLAST. Ust-Ilmi hüdroelektrijaama tamm.

TASS-i fotokroonika

Mõeldes Heiti Talvikust

Läinud kuul olid eesti luulesõprade mõtted tihti Heiti Talviku juures, kelle sünnist möödus 9. novembril 80 aastat.

Mõeldes Heiti Talvikust (1904–1947), mõtleme tegelikult terve omaette etapist meie luulekunsti uuemas ajaloos. Mõtte ja tunde, kannatuse ja mehisuse äärmine intensiivsus ning väljenduse ülim lakoonilisus, puhtus ja selgus — need on omadused, mis Heiti Talviku luules saavutasid oma tipmise astme, nagu ka andumus vaimuime kõrgematele ja nõudlikematele ülesannetele Talviku eluhiakus. Sellisena oli isiklikult enam kui tagasihoidlik luuletaja õpetajaks ja eeskujaks tervele omavanusele ja nooremale kolleegide ringile, kelle tegevus ja mõju ulatavad tänase päevani. Talviku luuletused on tihti otse vormelliku tiheduseni viidud — ja ometi mitte liigkuiivad või ebaluuleliselt kitsamõttelised. Jõulised tahtepingutused kõigest madalast loobumiseks ja kõiksuseväärlise inimese jõudmiseks annavad Talviku värssidele kord kaasakiskuvalt heroilise hop, kord veikle-va, kord teravalt lõikava irooniasära, kord mõne ootamatult sooja ja leebe pehmus- või koguni kohmetusvarjundi. Tähistäeva, maailmaruumi ääretult avar ja põhjatult sügav taust kui kütse, kohustus ja lubadus on siin alati tunda:

Kuis hiilgab ilmaruum
ja päiksetules leegib!
Sääl minu tuhatuum
end ruskeks kullaks pleegib.
(«Poet»)

Meie teel ei ole ühtki tõket,
veres udutemas ühtki tungi.
Okski kirk ei paisuta meis
pungi,
kauge ruumi põlevad meis
lõkkes.
Need on lõkkes, mida ööde
näha võib, kui taevast tähist
Need on lõkkes, kuhu maagi
laskub,
kui ta kuurdeisse kord
hingab jumal.
(«Meile üksikuile»)

Vähesed nooruslikud idüllid, rängad kaduvusmeeleolud, humooristliku paisutusega antud boheemlik uljus ja pohmelus, mehise vaimuõitljaliku taheteoiaku saavutamise, filosoofilise süvendusega aja- ja inimesekriitika, taassünnipüüd ning jõudmine selleni kristliku eetika kujundis väljendatud kõrgeimale humanistliku nõudlikkuse omaksvõtuga — üldjoontes niisugused on olnud Heiti Talviku luuletajate põhitähised. Värsistuses sekundeerib sellele juba varakult saavutatud tavatu süntees metaalsest retoorilisest rangusest ja meloodilisest laulvusest. Meenutagem ühtlasi, et Talviku luulet ei ole mahult rohkem kui umbes 120–130 pala (kaks raamatut — «Palavik», 1934 ja «Kohtupäev», 1937 — ja mõned palad perioodikas ja käsikirjades) — kuid õieti ükski nendest pole selline, mida võiks nimetada juhuslikuks täitematerjaliks või teistest oluliselt nõrgemaks, kui maha arvata mõned päris varajase noorpõlve käsikirjalised katsetused (omast kohast hütatavad needki). Ka see on tavatu.

Mõnede kõige viimasemal ajal esile tulnud käsikirjade järgi otsustades võib öelda, et neljakümneandil aastail hakkas tollal õige napilt kirjutav Talvik katsetama enda jaoks uut, senisest paljus erinevat poeetikat, mis pildistiku objektiivsusest sarnaneb mõnes mõttes hiina klassikalise luule lähtehiakuga.

Heiti Talvik ei ole kodumaal unustatud. Lisaks õhtutele Tallinna ja Tartu Kirjanike Majades tähistati luuletaja 80. sünniaastapäeva veel mitmel pool kutseklubides ja huviringides. Ajalehtedes-ajakirjades ilmus või on ilmunisjärke ootamas lühemaid ja pikemaid kirjutisi tema loomingu eri aspektide kohta. Luulesaate andis Eesti Raadio. Kirjastuse «Eesti Raamat» lähimate aastate perspektiivplaanis on Heiti Talviku luuletuste uusväljaanne; kõne all on olnud tema retsensioonide ja artiklite koondamine ja publitseerimine. Nimetatamata ei ole Talvik ka tihedais koolliprogrammides, kuigi siit ootaks rohkemat, et teoks saaks luuletaja humoristlik pilt: «Noor ja kiljuv kari / rõõmsaid piimakärsse / rühkis koolimajja / veerima mu värse».

Olgu siinkohal palve väliseestlastele. Koondagem ka isikuloolist materjali Heiti Talviku kohta! Kas teab keegi näiteks midagi luuletaja õe, hollandi arhitekti Theodor de Haaniga abiellunud Hella de Haani (Talviku) ja nende tütre Mai (sünd. 1940) hilisemast elust (1940. aastal elas perekond Amsterdamis Beethoveni tänavas) või luuletaja vennast Ilmari Talvikust, kes lahkus kodumaalt 1944. aastal? Või on ehk kellelgi mälestusi isiklikest kokkupuudetest Heiti Talviku endaga?

PAUL-EERIK RUMMO

EESTI LUULET LABI AEGADE

HEITI TALVIK

ÖÖ

Öö tallas päikse jäätund rabahauda.
Surm raskel käel taob süsimusta rauda.

Kes nüüd veel jätkama jäi päevareisi,
peab kaua käima, kohtamata teisi.

Ja kes kord öösse otsima jäi venda,
see kergelt kaotab käest veel iseenda.

Oo, kes te lambi ümber peate vahti,
nüüd kandke hoolt, et leek ei söestaks tahti.

Ja kellel hõõgub halg veel ahjus praksab,
see säästku puid niikauaks kui ta jaksab.

Nii paljud väsivad ja vaovad unne.
Kes nüüd on maas, neid enam koit ei tunne.

Kes nüüd end unustavad kas või hetkeks,
neid enam päev ei vaja rõõmsaks retkeks.

Öö neisse poeb ja hangub mustaks malmiks.
Vaid kaarnakraaks neil kajab hauasalmiks

ja kui kord Hommik idas läidab leegi,
siis nende mälestust ei leina keegi.

HOMMIK

Koit mul' rinda raius
õhetava haava.
Üle lainte laius
vere aurav laava.

Milleks nüüd veel toita
hinges unejätteid,
kui võiks meistki loita
võimsaid valguslätteid?

Ei meid enam püüa
Käsk, mis kivis hangub.
Nüüd meil antud lüüa,
nii et maailm vangub.

Aeg nüüd kaljuvööle
kannustada tätku,
heita et säält ööle
raudne kinnas näkku.

DOKTORIVÄITEKIRI UUDSELT ERIALALT

Hiljuti kaitkes Leningradi M. Kalinini nim. Polütehnilise Instituudi erialanõukogu avalikul koosolekul doktoriväitekirja Eesti NSV Teaduste Akadeemia Termofüüsika ja Elektrofüüsika Instituudi aeromehaanikasektori juhataja tehnikakandidaat Märt Laats. Tema doktoritöö «Tahkeid osakesi kandvate turbulentsete gaasivooluste uurimused» tuleneb autori varasemast kandidaadiväitekirjast (1966. a.), milles selgitati välja vaadeldava voolufüübi mitmed eripärasused. Nüüd on siis formuleeritud omapärase me-

haanikavaldkonna põhilised seaduspärasused ja antud erinevate voolufüüside arvutuse alused. Märt Laatsi uurimuse kohta tuli erialanõukogu nimele arvukalt arvamusi, sealhulgas NSV Liidu Teaduste Akadeemia teadusnõukogu «Vedeliike, gaasi ja plasma mehaanika» esimehelt akadeemik L. Sedovilt, selle nõukogu eksperimendisektsiooni esimehelt Lenini preemia laureaadilt professor G. Grodzovskilt, juhtivatest teaduslikest ja tööstusharuinstituutidest. Märgiti, et väitekirjas üldistatud instrumentaalsed, eksperimen-

mentaalsed ja teoreetilised tulemused annavad tunnistust uue omanäolise üleliidulise tähtsusega uurimissuuna kujunemisest Eesti NSV Teaduste Akadeemia Termofüüsika ja Elektrofüüsika Instituudis.

Erialanõukogu liikmete üksmeelseks otsuseks oli tunnistada meie vabariigi teadlase uurimus füüsika-matemaatikadoktori teadusliku kraadi vääriliseks.

Märt Laatsi töö kuulub vedeliike, gaasi ja plasma mehaanika eriala valdkonda ning on esimene doktoriväitekirja sellel erialal meie vabariigis.

AKSEL PAAL



(Algus «Kodumaas» nr. 6)

«Sa nagu ei ootakski täna oma kaasat?»

«Ta ei tulegi,» vastasin. Ja mõistes, et pimesikumäng on rumal ja ebaaus, lisasin vaikelt:

«Ma lähen esmaspäeval... ära.» Pidin ütlemä: koju, aga viimasel hetkel hakkas keel tõrkuma. Simmo ei kostnud midagi, lamas ning vahtis lakke. Siis sõnas ta pead pööratuna:

«Ah sina saad koju...» Minu delikaatsus osutus niisiis asjatuks, Simmo ütles ise selle sõna välja. Mul ei jäänud muud üle kui noogutada, ehkki Simmo ei võinud seda näha, ta vaatas endiselt otse üles.

«Üks plaan jälle pea peale pööratud. Me pidime ju koos välja minema, sa pidid veel minu poolt läbi sõitma.»

«Mis parata. Ära sellepärast muretse, ma tulen tingimata, kui sina kah juba väljas oled.»

«Kes teab, millal mul see silmapilk tuleb...»

«Noh, küll ta tuleb.»

«Äkki pean veel kord noa alla minema.»

«Ega see asja muuda. Ja kui sa kauemaks sisse jääd, sõidan siia sind vaatama,» lubasin kindlalt.

«Sul kodus omad asjaõidendused, kas sul selleks aega on.»

«Aega saab võetud.»

Innos tuli tänagi, viimasel ajal ei jätnud ta ühtegi puhkepäeva vahele. Teistega ta ei tegelnud, astus kohe Simmo juurde, püüdis taas sidemete alt pulsisi, oli endiselt sõnaaher ja tõsine.

«Pole tunda?» küsis Simmo. Innos ei vastanud, katsus vana mehe varbaid ja elavnes viivuks.

«Varbad tunduvad nagu soojemad. Kas valud on endised?»

«Jah.»

Innos vangutas vaevumärgatavalt pead, otsis veel kord pulssi ja läks rohkem midagi ütlemata ära. Simmo tõusis istuma, kobas ka ise oma varbaid.

«Pidid soojemad olema, aga mina küll aru ei saa. Kuule, katsu sina ka, sul nagu erapooletu ikäsi.»

Ajasin end üles, istusin Simmo voodi servale ja vana mees sirutas oma jala minu poole. Võtsin ta varbad pihku, hoidsin tükk aega.

«Noh?»

Minu arust polnud nad kraadi võrragi soojemad kui enne. Kõhklestin hetke, siis vastasin ausalt:

«Ei saa aru.»

«Ega nad siis olegi. Valud pole kah põrmugi vähemaks jäänud...»

«See ei loe midagi,» ütles Kuivik, kes meie futuajamist nähtavasti hoolega oli jälginud. Millal ta naine juba ära läks ja Kuivik ise jälle palatisse tuli? «Ma olen niisuguseid operatsioone palju näinud. Tallinnas oli üks mees, sellel oli jalg pärast lõikust lausa tuline, pulss talgust mis hirmus, aga valusid kaebas terve nädala, oigas kohe. Ja läkski välja valudega. See pidigi nii olema, doktor Kullamaa, meie palatiarst, teate ehk, teeneline arst ja kõik, tema ütles, et veri teeb endale uut teed, pressib soontest läbi, sellepärast valutabki veel kaua aega.»

Kurat võtku sind ja sinu Kullamaad! Simmo jalg ei ole ju tuline ja pulssi ka ei ole. Kas ei ole? Võtsin käe varvastelt ja surusin sõrmed ettevaatlikult sidemäädre alla, luupekse juurde. Simmogi oli Kuiviku sõnu tähelepanelikult kuulunud ja vastas nagu minu suust:

«Sellel mehel oli jalg tuline, mul on külm. Ja pulss...» Ta vaatas ootavalt minu poole ning tema pilgus oli heast enesevalitsusest hoolimata nii kirglik lootus, et ma ei sõandanud seekord päris tõtt öelda.

«Minu meelest nagu tuikab,» valetasin kogu oma teesklemisuskust kokku

võttes. «Oota, ma katsun veel kord.» Hoidsin sõrmi seal, kus pulss pidanuks olema — ja kus teda ei olnud. «Tundub küll, midagi igatahes tuksub.»

Kui ma käe ära võtsin, proovis Simmo ise, toppis oma suured ning kondised sõrmed vaevaliselt sideme alla, soris seal ja lõi siis käega.

«Ei pääse ligi...» Kui sa ütled, et tundsid, ju siis on.» Ta tahtis siiski kõigest jõust mind uskuda. «Eks Innos tule jälle, ta selle asja peale rohkem vilunud.»

Istusin oma voodisse ümber, otsisin vihaselt sõnu, mis oleksid kõlanud lohutavalt ja veenvalt. Ma ei leidnud neid, samas ilmus uksele ajakirjanik ja viipas mulle.

«Tule korra välja, kuula ka Soome-uudiseid. Ja võta oma linna-plaan, Ülle tõi ära.» Ta silmad naersid ulakalt, ta oli üldse nagu ümber sünninud, nüüd polnud ta rõõm enam teeseldud, vaid täiesti siiras. Kui palju me siiski teist inimest vajame. Või mitte lihtsalt teist inimest, vaid seda ühtainust, kelle külge me klammerdume nagu päästerõngasse. Ajasin end üles, pidin juba kargu haarama, aga tõmbasin käe otsustavalt tagasi. Ülehomme lähen välja, aitab. Jalg tuksatas korra, kui talle täie jõuga toetusin, siis tundus kõik normaalne olevat. Astusin ajakirjaniku kõrval trepikoja poole, nägin isegi vaeva, et temaga sammu pidada, nii põhjalikult oli ta karkude käsitsemise ära õppinud. Ta vaatas tagasi ja naeris.

«Ei jõua järele, mis? Kuidas sa peaksidki jõudma, sul ainult kaks jalg, mul kolm. Tead, ma mõtlesin välja uue

NSV Liidu kultuuripäevad Suurbritannias ja Iirimaal on seljataga. Neid päevi sisustanud Eesti NSV kultuurigrupi liikmed on kodustele juba jõudnud kõnelda oma muljetest: südamlukust vastuvõtust, võõrustajate tähelepanust, nende huvist elu vastu Nõukogudemaal, soovist arendada edasi sõbralikke kontakte.

Meie võõrustajad ütlesid, et see on esimene Nõukogude kontserdigrupp, kes on esinenud kümne päeva jooksul neil nii paljudes kohtades. Kui teha linnulennuline tagasivaade marsruudile, siis esimene kontsert oli Londonis, edasi Walesis Cardiffis, Nottinghamis, siis lennukiga juba Iirimaa pealinna Dublinisse, sealt Sotimaale Glasgow'sse ja tagasi Londonisse. Seitse kontserti täissaalidele ja mitmed ülesastumised kitsamates ringides kutsusid esile aplausi nii kontserdiprogrammi keskel kui ka üle ootuste pika esinemise järel. Ei olnud kitsid braavohüüeteid ja skandeerimise. See andis tunnistust, et reisi eesmärk sai täidetud: kultuurikontaktide kaudu sillutada teed üksteisemõistmisele, usalduslikuma vahekorra loomisele erineva sotsiaalse korraga riikide vahel. Paljud inglased, waleslased, šotlased, iirlased tulid kontsertide järel avaldama tunnustust, kõnelesid soovist rohkem teada saada elust meie maal. Eesti NSV rahvakunstnik Heli Lääts oli väga liigutatud südamlukust kirjast, mis talle reisi ajal saadeti Londonist järele tunnustussõnadega ja heade soovidega edaspidiseks.

Mitmekesise kontserdiprogrammi oli kokku pannud Eesti NSV rahvakunstnik Peeter Saul. Esinemised algasid C. R. Jakobsoni talumuuseumi juures tegutseva ansambli «Linnutaja» lavaletulekuga läbi saali. Eesti rahvariietete naised sammusid pealtvaatajate ette torupillimänguga — see tekitas elevust. Edasi põimus torupillimäng Lembit Saarsalu džässansambli «Tallinn» mänguga rahvamuusika teemadel. Eesti rahvalaulude kõrval oli programmis vennasrahvaste laule. Suurima tähelepanuga jälgiti Eesti NSV teenelise kunstniku Voldemar Kuslapi esinemist. Ei olnud kontserti, mille käigus ei oleks rahvas saalis pärast vene rahvalaulu «Mete-

APLODEERISID INGLASED, ŠOTLASED, IIRLASED



litsa» hakanud skandeerima. Lausa hinge kinni pidades kuulati Eesti NSV rahvakunstniku Heli Läätses esituses vanu vene romansse. Ja tundus, et otse sõna-sõnalt oli mõistetav Boris Kõrveri eesti-keelse tekstiga laul «Tallinn», mis meenutab sündmusi 40 aastat tagasi, kui Tallinn oli taas vaba pärast fašistlikku okupatsiooni.

Kontserdiprogrammis moodustasid kaaluka osa nii eesti kui ka vennasrahvaste tantsud. Kaks tantsupaari suutsid oma ülesande hästi täita. Publiku erilise sümpaatia võitis temperamentne läti tants Marina Kuznetsova ja Valdek Järvepõllu esituses — kui hoogne tantsukeerutus lõppes, oli tänuhäeks tugev aplausihoog.

Kontserdigrupi esimehe ülesastumine oli Londoni Camden Center'is (üks Londoni 32 linnaosa keskustest). Esinemine oli pühendatud nii seal kui ka edaspidi Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 67. aastapäevale. Öhtu algas miitinguga, mis oli pühendatud meie riigi sünnipäevale. Nii miitingul kui ka sellele järgnenud kontserdil olid kohal NSV Liidu

erakorraline ja täievoliline suursaadik Inglismaal Viktor Popov, Camdeni linnapea Barbara Hughes, ühingu «Suurbritannia—NSV Liit» esimees William Wilson, parlamendi-saadik Norman Atkinson, rea sotsialistlike riikide diplomaatilise korpusi esindajad. Meenub selle kontserdi lihtne, kuid pidulikult ilmekas lavakujundus: ühel pool Suurbritannia lipp, teisel pool NSV Liidu lipp ja nende vahel loosung «Briti—Nõukogude Sõprusühing tegutseb rahu ja sõpruse nimel».

Rahust ja sõprusest oli meie Inglismaal ja Iirimaal viibimise ajal palju juttu. Nendest mõtetest olid kantud jutuajamised nii sõprusühingu aktivistidega kui ka kontserdikulastajatega. Meeldiv oli tõdeda lihtsat ja siirast soovi: üksteisemõistmine peab sillutama teed rahu kindlustamisele, dialoogile erineva sotsiaalse korraga riikide vahel.

Kontserdireisi kõige pingelisemad päevad olid Sotimaal Glasgow's, kus ühing «Sotimaa—NSV Liit» oli koostanud väga tiheda programmi. Kontserdipäeva hommikul toimus ühingu aruande-valimiskonve-

rents, mille käigus esines ka meie kontserdigrupi juht Eesti NSV kultuuriministri asetäitja Jaak Viller. Seejärel algas rahuküsimusi käsitlev konverents «Rahuforum 84», kus esinesid NSV Liidu saatkonna ja APN-i esindajad, meie poolt ka Jaak Viller, samuti kohalikud oratorid. Ühtse joonena läbis neid ülesastumisi mõte, et praeguses maailmas, kus rahu on habras, ei tohi alahinnata erinevate rahvaste omavahelise kultuurisuhtlemise tähtsust üksteisemõistmise süvendamiseks ja usalduse loomisel.

Ühingu «Sotimaa—NSV Liit» peasekretäri Georg McElisteri — Rahvaste Sõpruse ordeni kavaleri — arvates oli Nõukogude Eesti kultuurirahva külastajaks. «Olen väga rahul kultuuripäevade kulgemisega erinevates Suurbritannia ja Iirimaa linnades. Need on läinud igati edukalt.» Lisaks kontsertidele pakkusid elavat huvi rahvakunstitooted, lastejoonistuste näitus ning värvifotonäitus Nõukogude Eestist. Viimane kingiti mälestuseks ühingu. «Sotimaa—NSV Liit».

Ei saa jätta märkimata südamlukku vastuvõttu Walesis Cardiffis, kus meie patrooniks oli Lõuna-Clamorgani krahvkonna nõukogu esimees, ühingu «Wales—NSV Liit» esimees Albert Huish, kes korraldas krahvkonna nõukogu hoones kaks pidulikku lõunasööki meie kultuurigrupi auks. Cardiffis kutsus Albert Huish meid ka tavakohasele kella- viieteel. Peetud kõnedes oli kesksel kohal taas rahu, soov üksteisemõistmiseks, huvi elu vastu NSV Liidus. Albert Huish rõõmustas sellegi üle, et nüüd on avatud otselennuliin Cardiffi ja Moskva vahel, mis võimaldab tunduvalt tihendada sidemeid NSV Liiduga.

Liigutav oli varahommikul lahkumine Cardiffist, kui Albert Huish tuli meiega hüvasti jätma. «Mind üllatas teie

kontserdigrupi esinemise kunstiline tase, programmi mitmekesisus, solistide kõrge professionaalsus; rahvatantsijate temperament, ansambli «Linnutaja» omapära, esitatavate laulude meloodilisus ja südamlukkus — kõik see jättis sügava mulje,» ütles ta.

Meenub, kuidas jõudsimme oma kultuuripäevadega Dublini lennuväljale: kui olime võõrustajatelt vastu võtnud lilled, järgnesid neilt kohe vabandused, et ilm on sompus ja vihmane. Küll aga lubati teha kõik selleks, et meie viibimine Iirimaal oleks päikeseline.

Kogu reisi põhjal võime ütelda: iga kontserdiga tunnetasime, missuguse omapärase silla võib luua kultuurivahe-tus. Aplaus saalis ei ole mitte ainult tunnustus hästi esitatud kontserdinumbriks, vaid ka näitaja, et erinevate riikide inimestel on väga palju väärtusi, mis sunnivad aplodeerima, üheskoos rõõmustama. Võib öelda kõikide nende kontsertide järel toimunud jutua-jamiste põhjal, et soovitakse enam teada saada NSV Liidu kultuurirahva erinevatest tahkudest, õppida enam tundma inimesi ja nende tööd. Inglismaal ja Iirimaal on suhtlemisel NSV Liiduga tooniand-jaiks sõprusühingu erinevad osakonnad. Ühingu «Iirimaa—NSV Liit» esimees Sean Miller ütles pärast kontserti Dublinis Iiri rahvamuusikakeskuses, et meie poolt sisustatud kontsert oli ühingu elus viimaste aastate sisukaimaks ürituseks.

Üks meie võõrustajaid Roland Deadman ütles Londonis: «Kui kõneleme Nõukogude Liidust, siis paljud inglased mõtlevad selle all ainult Vene-maad. Kuid nende kontaktide kaudu näeme, et teie riigis on palju erinevaid rahvaid, kelle rikkast kultuuripärandist nii vähe meil teatakse.» Need kümme päeva aitasid kindlasti seda lünka täita.

Ma ei kirjutanud meie kontserdigrupi liikmete eredatest muljetest Inglismaalt ja Iirimaalt — kui oled esimest korda teises riigis, teises linnas, avastad ju selle kõik ka ise-enda jaoks esmakordselt. Aga julgen väita, et kohtumised inimestega — need olid kõige eredamad muljed. Öeldi ju meile: kohtumiseni! ja me lehvitasime bussist veel kaua oma saatjatele.

GUNNAR PAAL



Eesti kultuurigrupp Londonis Karl Marxi haua juures pärast lilled asetamist

Autori foto

liigi: selgroogsed käsilajad. Minusugused.» Ta oli nüüd täpselt endine, must huumor loksas jälle, aga ei tundunudki enam nii mustana.

Ülle istus trepikojas, oodates meid. Panin nüüd tähele, et tal oli uus džemper, sügiseste krüsanteemide värvi, Inna tavatses neid lilli nimetada päikesastriteks. Ja tuhvliidki olid uued, ilmselt reisilt kaasa toodud. Vaatasin teda, tegin viisaka komplimenti.

«Oh, see odav kraam,» tõrjus Ülle rõõmsalt ja elavalt. «Rohkem nagu suveniiriks, et kui paned selga ja jalga, siis tuleb kogu sõit jälle elavalt meelde... Palun, siin on teie linnaplaan, ma käisin mitne luugi juures, otsisin kõige paremat.»

«Suur tänu.»

«Valter oleks võinud sellele ka ise järele tulla,» ütles ajakirjanik nagu muuseas. «Ta läheb ühelehomme välja.»

Kust tema juba teab? Ma ütlesin ju ainult Talile ja Simmole, ajakirjanikku kummagi jutuajamise juures polnud.

«Tõesti? Siis peab teil küll hea meel olema...» Üllel ei olnud, nägin seda kohe ja kirusin mõttes ta meest. Oli sul vaja seda praegu öelda? Nagu meele- lega rikud oma naise tuju, teine oli nii õhinas ja õnnelik...

«Mul jälle võetakse teisipäeval ne- roos maha,» kuulutas ajakirjanik nüüd võidukalt. Ahaa — selge, miks sa minu väljasäämisest juttu tegid!

«Tõsi? Siis tuled ju sina ka varsti koju!»

«Küllap vist, nagu Põrgupõhja Jürka ütles. Ma nägin Innost, enne kui sa tulid, ta teatas, et nüüd on asi kindel, teisipäeval ja mitte üks päev hiljem.»

«On see väga valus?»

«Isiklike kogemuste puudumise tõ- tu jään vastuse võlgu,» tõrjus mees.

Ülle nagu muutus jälle tõsiseks.

«Kas seda tehakse ka... seal, nar- koosiga?»

«Kui Innost uskuda, siis pidi see ole- ma nagu pinnu väljavõtmine. Narkoosi ei anta, siinsamas sidumistoos nüsitak- se maha.»

Ülle ilme selgines mõnevõrra. Tal polnud haiglastest, eriti kirurgiaosakon- dadest mingit ettekujutust, aga «sidu- mistuba» kõlas nii süütult ja usaldust- äratavalt. Tema meelest tehti sidumis- toas kindlasti kõige tühisemaid asju, suurt valu ei võinud seal keegi tunda. Jätsime ta armulikult selle arvamus- juurde, ehkki alles paar päeva tagasi olime kogu palatiga hiirvaikselt kuula- nud sidumistoast kostvat karjumist. Üks Narva koolipoiste kamp oli leid- nud sõjaegse miini ja sellele hullust peast tule alla teinud, miin oli kolme- kümne kaheksale aastale vaatamata laitmatult säilinud ja plahvatas, tappes ühe poisi ja rebides teisel käe ning labajala räbalateks. Toda poissi seal seotigi, ta kisendas metsikult, see ei ol- nudki nagu inimese, vaid looma röökim- mine ja kestis tubli veerand tundi. Nii- sugust asja polnud aga Üllel vaja tea- da. Ja pealegi ei olnud nekroosi eemal- damine ehk tõepoolest kuigi valus.

Kuulastin mõne minuti Soome-mul- jeid ning jätsin nad siis viisakalt ka- hekesi.

Pärast palatis siiski küsisin ajaki- ranikult, kust ta minu kojuminekest teada sai. Ta irvitas:

«Ma ju ütlesin sulle juba ükskord, et

ajakirjanik peab kõike teadma. Ja teabki, õhust tunneb ära.»

«Jama.»

«Jama muidugi. Innos ütles, ma kü- sisin.»

«Sa oled tõesti oma elukutse ohver, kõik sind huvitab.»

«Uudishimu inimest elus hoiabki, ik- ka tahad teada, mis sellest maailmast saab.»

Päev venis talumatult, lugesin juba tunde nagu vabanemist ootav vang. Simmot ei tulnud sel nädalavahetusel keegi vaatama, tundsin, et hakkam- mael lausa vihkama. Hea küll, normaalselt paranema haige puhul poleks see tulematu jäämine nii hull. Aga nüüd, kui isa on säärase seisundis, pärast operatsiooni, on see lihtsalt kuritegu. Simmoga ma sellest ei rääkinud, vaiki- sin oma arust peenitundeliselt. Püha- päeva õhtul tegi ta aga ise Mailest jut- tu, ütles, et küllap neil on parajasti kiire aeg, kvartali lõpp kõige katsuda, raamatupidajatel igasugused bilansid ja muud mured.

«Sinu praegust olukorda arvestades oleks ta pidanud igasuguste bilansside peale sülitama.»

«Ta ei tea ju.»

Õige. Väimees käis eelmisel pühapä- val, siis polnud Innos Simmole uut ope- ratsiooni veel määranud. Jalga oli vanal mehel küll juba siis külm ja tegi valu, aga see oli Simmo moodi, et ta oma va- ludest ei rääkinud, lähedastele inimes- tele veel kõige vähem.

«Oleks ju võinud lasta helistada,» üt- lesin siiski, kuigi teadsin vastust juba ette.

«Milleks? Tema ei saa mind kuidagi

aidata, hakkaks ainult asjatult närvee- rima.»

Põhimõtteliselt on sul ju õigus, aga närveerimise koha pealt sa eksid vist põhjalikult. Ei hakka Maile sinu pärast närveerima, seda ma ei usu. Samas tundsin, et lähen Maile mustamisega liiale — inimesi ei saa must-valgele skeemile allutada, isegi siis mitte, kui mõne indiviidi puhul kõik käepärast olevad faktid ühe värvi poolt kõnele- vad.

Innos polnud täna käinudki. Akki tundis siiski ka tema seda pulssi, mille ma tegelikult Simmo jaoks välja mõt- lesin? Tundis ega pidanud vajalikuks pühapäeval enam üle kontrollida.

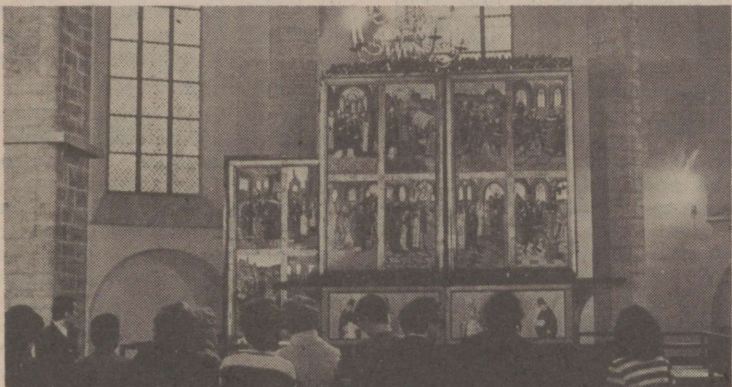
See arvamus kummutati kohe: Innos ilmus kella kaheksa ajal, nagu selgus, oli tema täna öösel valves. Mul oli seda kuulates hea meel. Teadsin küll, et kui Simmoga — või ka mõne teisega — mi- dagi ootamatut juhtub, kutsutakse In- nos välja; aga ikka ei andis see nagu kindlustunnet juurde, kui ta kogu öö siinsamas haiglas käepärast oli. Mille- gipärast äratas just tema, suhteliselt alles noor arst, erilist usaldust, isegi suuremat kui aeg-ajalt siit läbi astu- vad professorid. Nende kompetentses ma muidugi ei kahelnud, aga et neid nii harva näha oli, tekkis paratamatult tunne, et nad on rohkem teoreetikud, seisavad meist kuidagi kaugemal.

Innosel endal polnud veel üldse kraa- di, olin kunagi temaga rääkides takti- tult küsinud, kas tal kahju juba doktori- töö käsil on, ta kehtitas siis õlgu ja vas- tas ilma vähimagi kibeduseta lakooni- liselt:

(Järgneb)

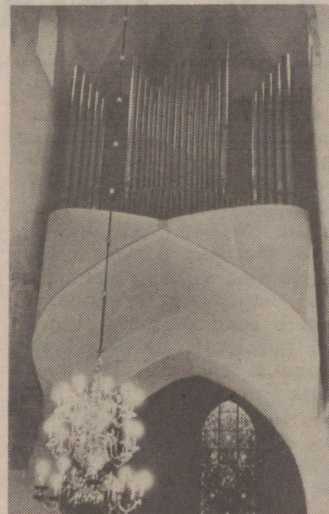
UUDISEID • SÜNDUMISI • FAKTE

- Niguliste muuseumkontserdisaal avatud
- Soome fotomehe näitus
- Seminarnõupidamine «Rahvus ja kultuur»



Hiljuti avas Niguliste muuseumkontserdisaal oma ukse külastajatele. Kui kontserte on selles varemgi korraldatud, siis nüüd saab ka muuseumieksponaatidega tutvuda.

Nigulistest on eksponeeritud omalaadseid. Väljas on vana kunsti teosed Kunstimuuseumi kogudest, nendest kuulsaim Bernt Notke «Surmatants».



Nädala kahel esimesel päeval on muuseum suletud, kolmapäeval on avatud kella 14-st, teistel päevadel 11–18-ni.

Eelmisel nädalal toimus Tallinnas seminarnõupidamine «Rahvus ja kultuur», korraldajaks Mikluhho-Maklai nimeline NSV Liidu Teaduste Akadeemia Etnograafia Instituut, Eesti NSV Teaduste Akadeemia Ajaloo Instituut ja Eesti NSV ühing «Teadus». Arutati Nõukogude rahvaste sotsiaalse ja kultuurilise ühtsuse arengu tulemusi ja perspektiive.

suse luule rikastas elamust veelgi.

Mõned kuud tagasi toimus Jaan Ouna ja Heiki Mätliku kontsertesinemine Soomes, mille korraldas Eesti Sõprusühing, tutvustas põhjanaabritele meie instrumentaalseid kui heatasemelisi ning omanäolisi muusikuid. Kuulajatele Sõprusühingu saalis ei jäänud seegi kord teistsugune arvamus. Peatselt ilmub ka J. Ouna ja H. Mätliku sissemängitud ühisplaat.

PRIIT KALDOJA

Eelmisel nädalal pidas Eesti NSV ametkondadevaheline levimusikanõukogu oma esimese korraldava koosoleku. Selle ülesandeks jääb levimusika arengutendentside jälgimine, repertuaarialaste ja teiste praktiliste soovitude andmine, muusikahariduse, -propaganda ja -kriitika arendamine kerge muusika vallas.

Loodi viis sektsiooni ja määrati nende töösuunad.

Eesti Sõprusühingu saalis Olevimäel, ühes parema akustikaga saalis meie vanalinnas, veedavad vähemalt kord kuus tunnikese ühingu aktivistid, et muusikahetki nautida. Hiljuti sõrmitsesid siin küünalde valguses flööt Jaan Oun ja kitarri Heiki Mätlük. Need kaks instrumenti on sajanäide kõige erinevamaid inimesi oma helidega võlunud, saalitäis kuulajaid oli sedapuhku samuti helide lummuses. Ja miks ka mitte, kui kõlasid selliste suurmeeste nagu J. S. Bachi ja G. Händeli helid, samas ka eesti, ungari, rootsi jt. rahvaviisiid. Muusikutel oli õnnestunud koostada kava, mis oli meeleolukas. Jaan Ouna vaheleloetud prant-



Tallinnas Pikal tänaval Draakoni galeriis on avatud piskeraamika näitusmüük



«KES KUULDA TAHAB, SEE KUULEB.»

Vanamees oli siin üle viiekümne aasta õpetaja. Viimaks ta jäi vanaks ja hakati

koguduses nurisema, et ei kuule ette-kirikusse jutlust. Aga vanamees ei usu seda. Siis ta võtnud ühe tubliina vöörmõndri enesega kaasa, pannud ta kiriku ukse juurde kuulama ja läind ise kantslisse jutlust ütlema. Noh, vöörmõndri aeg läind ukse all igavaks ja läind kõrtsi aega viitma. Tüki aja pärast tulnud sealt tagasi — vanamees jutustab ikka alles. Siis vöörmõndri pea oli soe ja uinus

magama. Viimaks orei hakkas mängima ja ärata ta ülesse. Pärast õpetaja kutsund oma juurde ja küsind:

«Noh, kas oli kuulda?»

Vöörmõndri vastand:

«Jah, kes kuulda tahab, see kuuleb, kes ei taha, see jääb kantsli alla ka magama.»

«Jah, jah, see on õige,» vanamees tõendab ise takka.

(Pühalepa)

Meenutuseks ja meenutamiseks

Eestimaa vabastamisest on möödas neli aastakümnet. Aeg-ajalt saavad kokku need hallipäised mehed, keda sõda ja aastad on säästnud, ning heietavad mälestusi, mis aastataastalt kipuvad paratamatult tuhmuma: esimese sõja-aasta verised kaitselahingud, halastamatud heitlused lõomas Velikije Lukis, Nevel, Novosokolniki, Narva... Siis Eestimaa lahingud, Saaremaa ohvriterohke vabastamine, kevadesula Kuramaa...

Nagu iseenesest poetub jutusse sõnu, mida need mehed igapäevases jutus enam ammu ei tarvita ja mida kõrvalseisjad võib-olla üldsegi pole kuulnud: turvas, spiraalsäärikud, possu, käkipress, banaaniülimine jne.

See on omaaegse eesti korpuse erikeel, släng, argoo. Nii moodi kutsutakse teatud sotsiaalse rühmituse üldisest keeletarvitusest erinevat kõnepuuki. See eripära avaldub peamiselt sõnavaras ja fraseoloogias, seesuguste erijoonete tekkimiseks on vaja, et see ühiskonnarühm (näit. õpilased, meremehed, sõdurid) oleks mõnevärra eraldatud muust ühiskonnast.

Üldiselt ei rikasta argood kirjakeelt, nad pigemini laenavad sellelt ja töötlevad grupisiseselt laenatud ümber. Üksikuid näiteid aga võime siiski tuua. Nii on kirjakeelde läinud väljendid *spikerdama*, *viilima*, *pähe andma*, *pihta panema*, *'varastama'*, ei ole pistmist, ei ole mingit tege- mist' jne.

Allakirjutanu «kuldne noorus» möödus sõjaväeteenistuses. Läksin omaaegsesse Eesti sõjaväkke 1939. a. oktoobris, seejärel teenisin Nõukogude armees kuni kolulaskmiseni 1945. a. — kokku kuus aastat, üks kuu ja kümme päeva. Kui rahuaegse tee jalge alla sain, olin kahekümne kuue aastane.

Sõda ja sõjavägi on muidugi raske asi ja vaimseteks harrastusteks, eriti sõjas, jääb vähe aega. Aga inimene on oma loomu poolest niisugune, et oma vaimseks eneseteostuseks otsib olude kiuste ikka ruumi. Ja nõnda hakkasin minagi seda eneseteostust otsima ja leidsin selleks ühe rahulduse sõdurite erikeele ehk argoo kogumises. Musikaalsed poisid (mina seda ei olnud) mängisid pilli, laulsid, teised näitlesid jne., mina aga torkisin oma märkmikku (see on mul alles!) sõdurite sõnavara. 1947. a. esitasin selle korjanduse Ema-keele Seltsi keelekogumisvõistlusele ja sain I auhinna. Mul on hea meel, et see on täiuslikem eesti sõduriargoo kogu ja et seda on asjalikult kasutanud kirjanikud, kes sõjast on kirjutanud (P. Kuusberg ja ka mina ise, niipalju- kest kui ma ennast kirjani- kuks võin pidada).

Mida selle «keele» kohta ütelda?

Osa selle keele sõnavarast tuli muidugi üle vanast Eesti sõjaväest, kus olid teeninud 1919.—1920. a. poisid ja mobiliseeritud, kellele see «keele» Punaarmee taas meenus. Nii- sugused sõnad on näit. *ahv* 'kodust saadetud pakk', *lase ahv riviult*, *lase ahv pikale ketile* 'jaga pakk seltsimeestega', joodijuri 'velsker', koss 'jalg, saabas', õõbik 'heeringas', turvas 'leib'. Siia liitus varsti Nõukogude armee üldine sõnavara: *frits* 'sakslane', *tõkelaenu* *hobuseriis* 'kaeratang', aga ka sõjaaegne omalooming *käkk* 'miin', *käkipress* 'miinipilduja', *metsavaht* 'meie luurelennuk U 2'.

Kogu sõduriargool — eriti sõjaaegsel loomingul — on tõsine psühholoogiline taust. Sõdurielu on raske, eriti lahingus, aga ka muul ajal — rännakud läbi lumelopa, raju, pöri, läbi õhurünnakute, läbi

rinnuni lume ja pakase. Paratamatult tekib tahe olla üle selle üle jõu käiva argipäeva, pisendada, väiksemaks teha, naeruvääristada raskusi — üle olla isegi surmast. Argoos leiti selleks vastupanujõudu. Sel põhjusel sattus süinge tegelikkus ümbernimetatuna teise, üleolevalt kontrastsesse valgusse, muutus koomiliseks ja lõi sel kombel psüühiliselt teise, hoopis soodsama õhkkonna. Muidugi oli selles ka alateadlikku tabutootlust ja eufemismi, mis sundis paljusid ebameeldivaid või inetuid igapäevaseid asju nimetama «peenemalt». Sel kombel tekkis omamoodi koomiline vastuolu: tavaline, isegi inetu asi, aga «peen» nimetus:

'klasse 'sõdurikinnas'; *Lii- vima* *apelsin* 'kartul'; *possu- baas* 'tall'; *prügiliikumise ülem* 'päevnik, s.o. korrapidaja abi, kes korras ruume'; *puhke- kodu* 'kartser'.

Mida ootamatut oli seesu- gune vastuolu (liialdus), seda suurem oli koomiline efekt: *tursapea* 'kantud sõdurisaa- bas', *tatitakistus* 'vuntsid'. Muidugi oli sellises sõnaloo- mingus ka üksjagu teadlikku salongipeenuse eitamist.

Vist oli ka nii, et seesuguses sõnaloomingus oli üksjagu peiarlikku sõnaloomislusti, see on vaimse eneseväljenduse tarvet. Uusi sõnu leutasid vaieldamatult ärsamad poisid, sest argosõnavaras on peaaegu alati hinnangut ja üldistust. Sellises sõnaloomingus nihutati tavaliselt paigalt — väga julgelt ja originaalselt — sõna esialgne semasioloogiline tähendus, loodi omamoodi metafoore, tavalisele kõnekeele- sõnale anti uus tähendus: *heeringas* 'noakujuline tääk', *kaugekõne* 'klistiir'; *liisa* 'püss, piip'; *rangid* 'jalaväelase sine- lirull üle öla'; *supisuurtükk* 'kõök'; *traatjalg* 'kaablitelfo- nist'; *volga-volga* 'vedel supp'.

Kasutati ka lühendeid: *kor- roh* 'korrapidajaohvitser', *vint* 'vintpüss' ja onomatopöad: *kingsepp* 'õhukaitsekahur', *lehm* 'saksa uduheitja'.

Rikas on ka folkloorne ar- gooline fraseoloogia, mida oli hea torgata igapäevasesse vest- lusse. Mõned näited: *ega sa äkilisest paistetusest pole mi- dagi kuulnud* (= lõomiseäh- vardus); *käkk kerkis pinnale* (= mida sa mees hoopled); *näost valge nagu neegri nega- tiiv*; *sant sööb sirpi* (= ebari- viliselt kõvera mehe kohta).

Muidugi erinesid need väl- jendid väeositi. Aga neid pidi tundma, sest muidu võis sat- tuda päris plinlikku olukorda. On niisugune tõestisündinud lugu.

Allüksuse korrapidaja võtab noorsõdurid paigale (*juti pea- le*):

«Kes teist, poisid, oskab ümarkirja?»

Noorsõdurid arvavad, et kü- simuses on mingi kirjatöö, see- ga mingi «peenem jobi». Mitu meest astub rivist kaks sam- mu ette, nagu oli korraldus.

«Väga hea,» ütleb korra- pidaja, vana kutse reamees või seersant: «Parem pool, kõõki kartuleid koorima!»

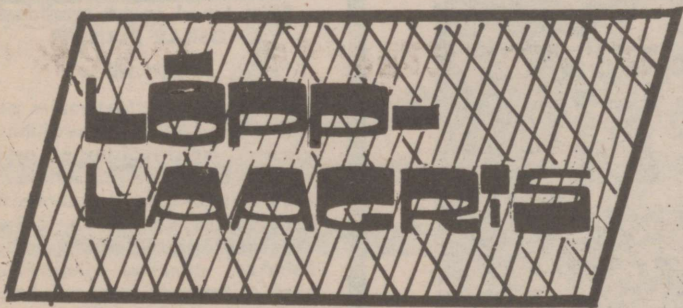
Sest ümarkiri või banaani- viilimine tähendas kartulikoo- rimist.

See kõik on praeguseks pi- sut humoorikas keeleajalu- gu — sest pärast seda, kui tsi- viilid selga tõmbasime, on see kõik juba ununenud.

Omalaadse keelelise nähtu- sena on see argoo ikkagi huvi- tav. Kas või nende poiste mee- nutuseks, kellest suurem osa on ammu märja mulla all, või nendele hea sõna meenutamise- seks, kellega saame veel kok- ku ja ütleme toosti selle eest, et oleks maailmas rahu ja üks- teise mõistmine.

JUHAN PEEGEL,
sõjaveteran

KARL ÕISMAA



(Algus «Kodumaas» nr. 43)

Kapo Martin jäi seisma, ajas silmad punni ja sõnas: «Also, du bist ein Komsomolets.» Ja lajatas mulle kepiga. Ning sellisteks meie suhted jäidki. Kui töötasin, siis ei unustanud kapo mulle kordagi kepiga ägamast. Kui oli rivistus, siis pidi «schrecklicher Komsomolets» tingimata üle turja saama, ja kui mõnikord jagati laagrimarkasid, mille eest kantiniist võis keedetud peete osta, sai «dieser lange Este» laagrimarkade asemel jällegi oma seljal kepki tunda.

Kord päästis aga kapo eriline «hoolitsus» mu völlast. Tunnelis töötades oli levinuim sabotaaživorm elektriseadmestiku või töövahendite rikkumine. Elektrikatkestus tähendas tunnipikkust või enamat pimeduses istumist, mistõttu vahetusele effenähtud tööhulk jäi tege-mata. Järgmine vahetus võis ainult eelmise töö lõpule viia ja nii suutsime tunneli valmimist vahetuse võrra jälle edasi lükata. Elektrikute väike komando koosnes prantslastest ja SS-lased võisid neid vaid kiita selle eest, kuidas nad jooksujalu otsisid elektriliinil viga. Selle leidnud, ruttasid nad kohe teatama, et ei säästa jõudu rikke kõrvaldamiseks lühima ajaga. Ja avaldasid kahetsust, et selleks kulub vähemalt tund. Muidugi ei võinud SS-lased teada, et needsamad prantslased ise elektririkke tekitasid. Põhjuseks nad ette ikka varingu või mõne teise vanajamala saadetud õnnetuse. Sellega hoid-sid nad ära karistuse sabotaaži eest. Kord palusid prantslased ka mind valves olla, et hoiataksin neid SS-laste ootamatu pealesattumise eest.

Teine levinuim sabotaaživiis oli puuhaamrite või suruõhuvoolikute rikkumine. Suruõhuvooliku otsast lõigati tükk ära ja voolik kinnitati haamri külge nagu ennagi. Et voolik oli effenähtust lühem, see sel-gus alles tükk aega hiljem ja siis ei osanud enam keegi öelda, miks voolik ei ulatu kaugemasse stollil. Peale Suur-Saksamaa kahjustamise oli mängus ka isiklik kasu. Kumm kulus lausa hädasti ära saapa alla, sest puutald muutus peagi klantslibedaks. Minagi võtsin kord paraja jupi kummivoolikut ja keerasin selle sargi all ümber kõhu, et viia siis laagringseppade kätte.

Juhtus aga, et sel päeval oli voolikuid lühendatud rohkem kui tavaliselt ja SS-lased said haisu ninna. Läbiotsimist toimetasid SS-laste järelevalve all kapode ülem kapo-arbeitsstatistik, rohelise vinkliga küürakas sudeedisakslane, veel paar kapot ja muidugi meie komandoulem kapo Martin. Voolik oli peaaegu käsivarrejämedune, mistõttu selle avastamine riiete alt oli lihtsamast lihtsam — tarvitses ainult korraks käega õlast kuni püksisäärteni kaabata.

Olin üsna rivi lõpus ja juba olid kapod kolm meest tabanud. Need võeti rivist välja ja peksti vaeseomaks. Minuni jõudes andis kapo Martin mulle nagu ikka kepiga üle turja ja kärfatas: «Gut, Komsomolets.» Ning juba kaapas ta järgmisel rivis seisjal üle riiete. Nii pääs-sin seekord völlast tänu sellele, et kapo mind vihkas ja peksis.

Teised kummivoolikuga tabatud vangid poodi mõne päeva pärast avalikult.

Aga sabotaaž kestis. 1945. aasta algusest edenes töö nii aegamöö-da, et nendest tunnelitest, kus meie töötasime, ei jõutud enam ühtki valmis.

TAVALINE PÄEV

Elu laagris kulges oma igapäevast rada: vangid käisid tööl, plokiva-nemad ja kirjutajad õgisisid end vangide toidust priskeks, kapod ja vorarbeerid peksid vange, SS-lased tegid kontrollkäike kas koera saatel või ilma. Kui koera saatel, siis pures koer mõne surnuks või vigaseks, kui koerata, siis peksis timukas ise mõne vaeseomaks.

Vangi igapäevasesse mõttegevusse käis põgenemiskavade heie-tamine. Enamik neist plaanidest olid ulmelised. Kordalainud põge-nemine näis peaaegu imena. Bubil lõppes see traagiliselt. Päev pä-rast põgenemiskatset saadi kätte ka need kolm venelast, kel 1944. aasta ühel sügisel õnnestus korraks läbi traatade pääseda.

Põgenikud, kellest üks enam elumärke ei avaldanud, lohistati pea-värvaseisele väljakule. Meid rivistati näoga põgenike poole ja siis hakkas oberkapo hüsteeriliselt karjuma. Ta sõnad olid, et igaühest, kes proovivad põgeneda, tehakse koertele kotlette, et oleme kärna-sed sead ja kui tahame surra viisakalt nagu vangile kohane, siis är-gu keegi meist põgenemisele mõtelgu. Oma sõnade kinnituseks tagus ta lamajaid saabastega pähe.

Vaevalt paar päeva hiljem tutvustas 18-aastane eestlane Ernber-ger (?) mulle oma põgenemiskavade. Ta oli juba muretsenud erariid-dest ning kummiisolatsiooniga tangid elektripingele all oleva traataia läbilõikamiseks. Itha põgenemisel lootis ta leida varjupaika venelas-test tsiviiltööliste juures. Et töötasime eri vahetustes, ei saanud me põgenemist üheskoos ette võtta. Tagasi teda laagrisse ei toodud, niisiis läks tal põgenemisele mõtelgu. Oma sõnade kinnituseks tagus ta lamajaid saabastega pähe.

Elu laagris voolas üksluiselt — erinevused nuanssides sõltusid vaid vahetusest, milles parasjagu töötasid. Varahommikuseks vahetuseks oli äratus kell neli. Kes narilt küllalt kiiresti alla ei saa, seda aitab plokiva-nem kepiga. Siis kostab toobri kolin ja poolakeelne hüüd: «Chlopci, no kawe.» Igaüks saab hommikueineks pool kruusi vaeu leiget ja vi-ha tammelõruvett. See paneb kõhu koledesti korisema ja süljäär-med tööle. Aga sellestki ei raatsi keegi loobuda, sest see loob väi-keste hommikueine illusiooni. Ja illusioonidest me ju elamegi.

Järgneb rivistumine ja üleloendus. Väravast väljudes loeb SS-lane meid veel kord üle. Seejärel marsime läbi uneküttes Harzungeni küla ning jõuame poole kuueks Mittelblau väravasse. Jälle loendus. Seejärel läheb igaüks oma stollil, kus seinä ääres tolmus sees ootab puurmasin.

Kuidagimoodi venitab vang oma tööriista kiviprügimäe otsa. Tuleb otsida veel sobiv puur ning kutsuda naaber appi, et ta hoiaks puu-riotsa kiviseinal kriidiga märgitud kohal, kuni puur on seinä sisse tunginud ja pidama jääb.

(Järgneb.)

KÜLMAS VALGUSES MAASTIKUD JA VAIKELU

(Algus 1. lk.)

ja hirne. Nende tunnete iheks omalaadseks väljenduseks on näiteks «Maastik noaga» (1982), kus kujutatakse alusraamilt väljalõigatud narmendavate lõuendiservadega maastiku-maali fragmenti. Traditsiooni-liste kauniste meeleolumaastike-ga kõrvutades mõjub teos üp-ris antipoeetiliselt. Samal ajal loomutruult kujutatud maasti-kufragment on oma väljarebi-tuses ometi ebatõeline. «Põhja-Eesti maastikus» lõhkus vahe-tu looduselamuse klaasiks, siin muutub kujutatav illusoorseks väljarebituse kaudu.

Tavaliste suhete ümberpöö-ramine ja antipoeetiseerimine leiab aset ka maalil «Koit ja Hämarik» (1984). Aastaküm-neid on luulelises kujundikee-les räägitud koidu- või ehaku-mas lõõmavast laotusest, kuid Ando Keskküla maalil näeme vaid salapäraselt jalga taevast ning langetatud tõrvikut, mis katuse süütab. Sõnasõnaline süttimise kujutamine muudab jällegi kõik kujutuslikuks vi-siooniks. See on üheaegselt ka märg reaalse ja ebarealse pii-ril, millele teostuslikus küljes lisandub natuuritruude ja abst-

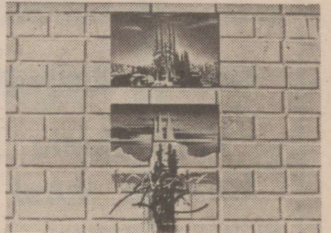


raktsete vormielementide põi-mumine.

Nii on Ando Keskküla eesti maalil osalenud üle kümne aasta, rikastades meie kunsti eelkõige oma intellektuaalsete lähtepunktide ja terava nüü-diselu tajuga. Tema teoste kaalu meie kunstis aitab palju tõsta ka nende maalilise teos-tuse järjest kasvav paindlik-kus ja pingestatus.

Viimaste aastate tugeva sot-siaalse kõlajõuga maaliloomin-gu eest pälvis Ando Keskküla oktoobrikuu lõpul Eestimaa Leninliku Kommunistliku Noorsooühingu tänavuse kir-jandus- ja kunstipreemia.

EVI PIHLAK



Vaade võõrale linnale I. 1982.



Hilissuvine vaikelu. 1973.



Koit ja Hämarik. 1984.



Vaadeldava kaksnädala algu-ses austati kolme juubilarit, esi-mest nende seast n.-ö. järellai-netusena: Bruno Lukk sai 75-aas-taseks juba suve hakul, mil toi-musid tema kuulsaima õpilase Kalle Randalu maestrole pühen-datud sooloohtud, samuti B. Luki endiste ja praeguste kasvandike esinemised. Nüüd istus klaveri taha juubilar ise, esinedes koos tsellist Jaan Reinastega, kellel täitus 50 aastat sünnist. Sonaati-deõhtul oli kaastegev ka viiulda-ja Lemmo Ereid, kellega koos esitati Mozarti Trio G-duur.

Riikliku Akadeemilise Mees-koori kontsert tähistas aga ühe oma solisti — Kaljo Räästase esi-mese juubelini jõudmist. Eesti NSV ja Udmurdi ANSV teeneli-se kunstniku aunimetuse pälvi-nud bass on palju aastaid olnud koori tusedama vokaalpooluse tugevaks alussambaks; tema asu-tatud on populaarne kvartett RAM-3; solistina on K. Räästas kõikjal tunnustatud, eriti just eesti muusika propageerijana.

Novembrikuu algul laulis «E-stonia» kontserdisaalis Nõukogude Liidu üks hinnatavamaid poiste-koore: Gorki Poiste Koorikappell, kelle kunstiline juht Lev Sivuh-lin on ka ise kunagi selles koor-is laulnud. Meile toodi oma rik-kalikust repertuaarist, kuhu ise-enesestmõistetavalt kuuluvad ka suurvormid, kimbuke nõukogude heliloojate koorilaule ja klassi-kat.

5. novembril pakuti muusika-sõpradele kaks elamust: «Estonia» kontserdisaalis laulis Ukrai-na NSV teeneline kunstnik sop-ran Olga Basistjuk, Niguliste muuseumkontserdisaalis aga toi-mus kammerkontsert, kus orga-nist Rolf Uusvälja ja metsosop-ran Lelli Tammeli kõrval esine-sid ERSO tromboonikvartett ja Filharmonia Kammerkoor Tõnu Kaljuste juhatusel. See musitse-

rimispaik on väga populaarne — paljudel huvilistel tuleb ikka uk-se taha jääda.

Pärast oktoobripühi mängis «Estonia» kontserdisaalis Moskva pianist, rahvusvaheliste konkurs-side laureaat Natalja Vlassenko kahtlemata kõige armastatumat klaverimuusikat — Chopini ja Liszti teoseid.

Armeenia interpreteerimiskul-tuuriga puutume viimastel aastat-ek kokku väga sageli, sedapuh-ku oli võimalus kuulata Armeen-ia Riiklikku Kammeransambli, mille dirigent ja ühtlasi solist on tuntud viiuldaja Ruben Agaron-jan. Viimistletult ja tempera-mentes kujunduses kõlasid Hän-deli, Mozarti, Komitasi, Albigno-ni ja Sarkisjani helindid.

Afisiid ennekuulmatu pilli ni-mega — klaviin — kutsusid uudistama Vene NFSV teenelist kunstnikku Anatoli Beljajevit, kes mängis akordionist ja elekt-riorealist sünteesitud muusikariis-tal nõukogude autorite teoseid, rahvaviiside töötlusi ja kogunisti klassikat.

Seekordse ülevaate krooniks kujunes Bulgaaria uueast muu-sikast koostatud kavaga sümfoo-niakontsert, kus ERSO-t juhatas Bulgaaria dirigent Alipi Nalde-nov ja soleeris Bulgaaria pianist Milena Mullova. Kontsert andis meeldiva ülevaate K. Kjurktsi-ski, D. Aristovi ja T. Tsvetanovi loomekriteeriumidest ning küla-lisinterpreetide kõrgest tasemest.

Novembrikuu teise poolde mahtus enam kui tosin kontserti, sealhulgas kaks põnevat sümfoo-niakontserti. Eristatavalt kutsus esile Itaalia dirigendi ja so-listi esinemine. Sergio Lauricella omab soliidse hariduse, muuseas ka H. von Karajani käe all omandatu; Mario Delli Ponti osu-tus aga vaieldamatult õige oma-näoliseks pianistik. Küllap mee-litas ka kaunis kava: J. Brahmsi 1. sümfoonia ja L. van Beetho-veni 4. klaverikontsert, mis tänu külaliste ja meie ERSO heale üksteisemõistmisele väris kõige-külgset heakskiitu.

Kenasti kõlas ka Peeter Lilje juhutatud F. Schuberti 7. sümfoo-nia ja selleks puhuks Moskvast saabunud pianisti Arkadi Sevido-vi mängitud W. A. Mozarti Kla-verikontsert.

Tähtsamate muusikasündmuste hulka kuulus Riikliku Akadeemi-lise Meeskoori 40. aastapäeva

eelse konkursi parimate laulude esmaesitus 24. novembri õhtul — koori ees nagu ikka Olev Oja ja Kuno Areng.

NSV Liidu väljapaistvamate instrumentalistide õnnestus se-dapuhku kuulata tsellist Vladimir Tohvat ja tenor Ruben Lissitsia-ni, mõlemad Moskvast. Väliskü-lalised esindasid aga Bulgaariat, Tšehhoslovakkia ja Lääne-Ber-liini. Paljusid võlusid just viima-sest pärit viiuldaja Marianne Boettcher ja pianist Ursula Tre-de. Raske öelda, kas nad väljen-dusid huvitavamalt klassikalise (G. F. Händel, W. A. Mozart) või kaasaegse (C. Debussy, B. Bartok) muusika vahendusel, kuid kindlasti oli tegu omapäraste muusikutega. Nii Bulgaaria noor-te interpreetide kui ka Brno keelpillikvarteti najal võisime tō-deda, et neil mail on tõlgitsus-kunst kõrgel tasemel.

Meie solistide panus kontserdi-ellu koosnes kahest vokaal- ja ühest klaveriohtust. Hendrik Krummi suhtes ei vaja publik rekommendatsiooni, tema kavad on alati sisukad ja teostuselt laitma-tud. J. S. Bach, F. Glucki, G. Mahleri jt. laululoomingu esitust toetas kindlakäeliselt klaveril Ivo Sillamaa.

Bariton Jüri Pärn on üks innu-kamaid eesti heliloomingu propa-geerijaid; pianist Valke Vahiga ettevalmistatud kava hõlmas nii vanu meistreid kui ka kaasaeg-seid. Tugeva aplausi osalisteks said E. Oja «Põhjamaa lapsed», V. Kapi «Vang» jpt.

Ivo Sillamaa tegutseb praegu väga aktiivselt nii solistina kui ansamblipartnerina — 26. no-veembril mängis ta «Estonia» saalis L. van Beethoveni, D. Sosta-kovitši ja R. Schumanni klaveri-teoseid.

INES RANNAP



NSV LIIDU RIIGIPANK

Välisvaluuta
kursside tabel

SEISUGA 1. DETSEMBER 1984

Valuuta nimetus	Kurss rublades
100 Afganistani af- gaani	1,67
100 Albaania lekit	11,94*
100 Alžeeria Rahvade- mokraatliku Vaba- riigi dinaari	16,85
100 Argentina peesot	0,58
100 Austraalia dollarit	73,59
100 Austria šillingit	3,95
1000 Belgia franki	13,79
1000 Birma kjatti	10,16
100 Bulgaaria levi	105,26*
1 Egiptuse nael	1,21
100 Etiopia böri	41,56
100 Ghana sedi	2,20
100 Guinea sylvit	3,42
100 Hiina Rahvava- bariigi juaani	30,70
1000 Hispaania pesetat	5,03
100 Hollandi guldnat	24,61
100 India ruupiat	6,99
1000 Indoneesia ruupiat	0,78
100 Inglise nael- sterlingit	102,68
1 Iraagi dinaar	2,74
100 Iraani riaali	0,93
100 Islandi krooni	2,17
1000 Itaalia liiri	4,48
1000 Jaapani jeeni	3,48
100 Jeemeni Araabia Vabariigi riaali	14,46
1 Jeemeni Demo- kraatliku Rahva- vabariigi dinaar	2,47
1000 Jugoslaavia dinaari	4,27
100 Kanada dollarit	64,48
100 Korea Rahvadem- okraatliku Vaba- riigi voni	69,44*
1000 Kreeka drahmi	6,83
100 Kuuba peesot	90,00*
1 Kuveidi dinaar	2,79
100 Liibanoni naela	11,06
1 Liibüa dinaar	2,81
100 Malaisia ringgitit	35,10
100 Maroko dirhemit	9,36
1000 Mehhiko peesot	4,18
100 Mongoolia tugriki	23,92*
100 Nepaali ruupiat	5,12
100 Norra krooni	9,60
100 Pakistani ruupiat	5,75
100 Poola zlotti	1,45*
1000 Portugali eskuudot	5,26
100 Prantsuse franki	9,07
100 Rootsi krooni	9,75
100 Rumeenia leid	12,05*
100 Saksa Demo- kraatliku Vaba- riigi marka	31,25*
100 Saksamaa Liit- vabariigi marka	27,77
100 Singapuri dollarit	39,40
100 Somaali šillingit	3,28
100 Soome marka	13,51
100 Sri Lanka ruupiat	3,27
100 Sudaani naela	40,64
100 Süüria naela	21,54
100 Šveitsi franki	33,80
100 Taani krooni	7,72
100 Tšehhoslovakkia krooni	10,00*
1 Tuneesia dinaar	1,04
1000 Türgi liiri	2,00
100 Ungari forintit	5,65*
100 Uruguai peesot	1,30
100 USA dollarit	85,35
100 Uus-Meremaa dollarit	41,11
100 Vietnami Sotsia- listliku Vaba- riigi dongi	10,47*

* Vastastikku kooskõlastatud
kurssid mittekaubanduslikeks
operatsioonideks.

NB! NB! NB!

Aasta 1985 on juba käega
katsuda. Ja nagu ikka aasta
viimases «Kodumaas», on ka
tänavu plaanis anda ruumi
uusaastaõnnitlustele. Kui soo-
vite meele püüda oma välis-
maal elavaid lähedasi või sõp-
ru, siis palume õnnesoovid ära
tuua toimetusse. Tallinn, Valli
tn. 4. Kui aga elate väljaspool
pealinna, siis palume tekst
saata toimetusele aadressil:
200 090 Tallinn, postkast 411.
Raha õnnitluse eest (2x2,5 sm
maksab 5,40) aga kirjastusele
«Perioodika» aadressil: 200 001
Tallinn, Pärnu mnt. 8, postkast
107. Rahakaardile tuleb mär-
kida, mille eest maksate. Raha
tasumisest palume teatada ka
toimetusele.

Välismaalt saabuval õnne-
soovid avaldame tasuta.

TOIMETUS



Laskesuusatamise hooaja
üleliidulistel avavõistlustel
Novosibirskis, kus 140 osavõtja
hulgas startisid ka külalis-
sportlased Rumeeniast, Pool-
last, Tšehhoslovakiast ja Un-
garist, oli tallinlane Even Tu-
deberg 10 km laskesuusatami-
ses kuues. Teatevõistluses 4x
7,5 km sõitis ta kolmandaks
tulnud meeskonnas avatappi.

Üleliidulistel aerutamis-
võistlustel Samarkandis aga
panid NSV Liidu koondise
kandidaadid samal ajal punkti
pikale suvehooajale. Meie tä-
navune parim aerutaja Tiit
Tikerpe võitis kanuul 500
meetris esikoha, 2000 meetri
distsansil oli kolmas.

Tallinnas alanud NSV Liidu
võrkpallimeistrivõistluste esi-
liiga alagrupiturniiril alistas
Tallinna «Kalev» esimestes
voorudes Vorošilovgradi ja Ki-

SILPRISTSÕNAD

ANTS DA ES HE HI HU JA
JA KAS KAS KI KO LA LA LA
LA LA LAU MA MA MAA MAA
MÄR NA NI PI PUT RA RA RI
RO SA SU TE TER TI TI TO VES
VI UNT

Paremale: 1. Linn Lõuna-Eestis.
3. Linn Eestis, mille kalmistule
on maetud novellist Jaan Lintrop
(1885–1962), novellikogude «Iga-
päevane leib», «Nutt ja naer»
autor. 5. Sõnadega arstija, nõidu-
ja, sõnuja. 7. Kõrkuda, umbro-
hust puhastada. 8. Põhja-Eesti
rannikumadaliku keskosa. 9. Pani
tähele. 10. Küla Peipsi rannikul.
12. Kohanimetus Oskar Lutsu
noorsoojuhtustes. 13. Eesti laul-
jatar, sai Poolas festivalil kaks
esimest preemiat. 14. Närliline.
16. Mehenimi. 18. Kuste, mee-
valdselt. 20. Koht Rapla rajoonis,
kus asub paberivabrik. 22. Sak-
sik, kerglane inimene. 24. Koht
Võru–Tartu maantee ääres. 25.
Teatud tee.

Alla: 1. Näitleja, Nõukogude
Liidu rahvakunstnik, kelle sünnist
möödus suvel 90 aastat (eesnime-

EESTI RAADIO

(10. DETSEMBER –
16. DETSEMBER)

Esmaspäev. 14.05 kontsert ees-
ti muusikast. 13.00 «Piirist piiri-
ni». Lühivõistlused liiduvabariiki-
dest. 14.15 muusikapalu külaka-
pellilt. 16.00 eesti heliloojate bal-
letimuusikat. 18.00 «Päevakaja».
Igapäevane informatsioonipro-
gramm. 20.20 XX sajandi kammer-
muusikat. Prantsuse heliloojate
teoseid.

Teisipäev. 12.35 esineb sega-
koor «Helitron». 14.15 G. Gersh-
wini muusikat. 14.40 laulab Jüri
Pärn. 16.00 muusikat A. Mats-
variini balletist «Othello». 20.20
õhtukontsert Edward Elia loomingu-
st. 21.10 harfi- ja klavessiini-
muusikat.

Kolmapäev. 12.05 vene klassi-
kalise muusika radadelt. A. Glaz-
unovi helitöid. 14.15 A. Honeg-
geri teoseid. 14.40 viiuldajate muu-
sikalt taidlejalit. 15.15 Gustav Er-
nesaksa soololaule. 16.00 «Eesti
muusikaelu». 20.20 E. Lazarevi

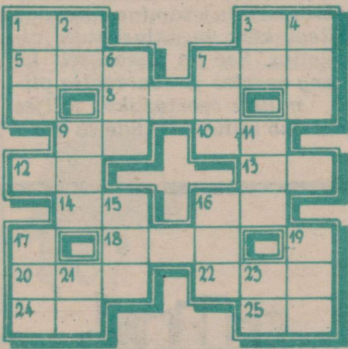
šinjovi meeskonna ühesuguse
tulemusega – 3:1.

Donetskis toimunud NSV
Liidu noorte sportvõimlemise
meistrivõistlustel võitis Tallin-
na 19. Keskkooli VI klassi õpi-
lane Svetlana Makarõtševa
poomil kuldmedali ja toenghü-
petes pronksi ning arvati NSV
Liidu noortekoondise kandi-
daadiks.

«Dünamo» üleliidulistel uju-
miskarikavõistlustel Doni-äär-
ses Rostovis võitis Triin Kitsel
200 m liblikujumise (2.28,93) ja
Raily Maalust 200 m komp-
leksujumise (2.29,95).

Sverdlovskis NSV Liidu ma-
letšempionaadi esiliigaturniiril
mängiv Jaan Ehlvest kogus
kümnest esimesest voorust viis
punkti. Meie maletaja poolt
alistatute hulka kuulusid suur-
meisterid Ratmir Holmov ja
Sergei Dolmatov, Moskva rah-
vusvaheline meister Andrei
Haritonov ning Leedu NSV
noor meister Eduardas Rozen-
talis.

Esperantistide-kirimaletajate
matš Eesti NSV–Holland
kümnel laual lõppes meie
koondise võiduga 11,5:8,5. Mõ-



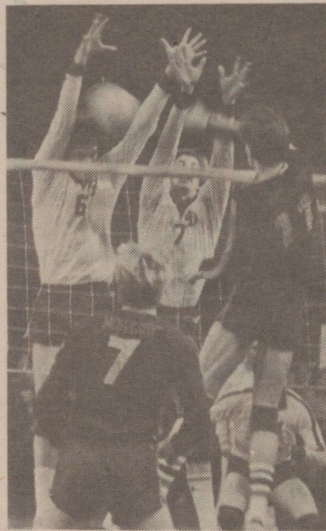
ga). 2. Lai hunnik. 3. Otsasa-
nud, paljas. 4. Eesti luuletaja
(1885–1942), poeemide «Ungur
krahv ehk Näckmansgrund»,
«Merineitsi» jt. autor. 6. Lehtpuu.
7. Rühm indoeuroopa keeli. 9.
Alev Tallinna–Pärnu maantee
ääres. 11. Jõgi Eestis, algab Kesk-
Eesti tasandikult ja suubub Pärnu
jõkke. 15. Koht Harju rajoonis,
kus omal ajal elas jutukirjanik
krahv Peter August Friedrich
Manneuffel (1768–1842), raama-
lute «Aiawite peergo walgussel»
ja «Willem Nawi ello-päwad»
autor. 16. Eesti tänapäeva kirjanik

Sonettide sümfonia bassile, kla-
verile ja löökpillidele. 21.10 B.
Cernohorsky helitöid.

Neljapäev. 12.20 vennasrahvas-
te nüüdissümfoonia. Läti heliloo-
ja Pauls Dambise teoseid. 14.15
J. S. Bach'i klaveriprelüüde ja
fuugasid. 14.40 ansambillaulu
taidlejalit. 15.00 helilooke laste-
koori «Ellerheini» kontserdilt.
16.00 B. Parsadanjani Sümfonia
nr. 8. 18.30 kuuldemäng: W. Cho-
relli. «Kolm valget särki». 19.20
esinevad keelpilliorkestrid.

Reede. 12.05 muusikat mitmes
žanris. 14.15 laulab G. Pissaren-
ko. 14.40 rahvaviisiseadeid. 16.00
sotsialismilmaade heliloomingut.
19.00 «Õhtu raamatukogus». Koh-
tumisõhtu Jaan Kruusvalliga.

Laupäev. 12.00 kontsert «Eesti
muusika klassikat ja nüüdis-
aega». 13.00 kuuldemäng: A.
Uustulnd. «Hirmus inimene». 13.50
populaarsed helitöid P.
Tsalkovski sulest. 15.30 «Kon-
taktid». Tallinnas toimunud üle-
liiduliselt eesti kirjanduse vä-
hendajate seminarilt. 17.30 «Uut
möödunust». V. Pühoda. 18.30
«Kasilino». Laupäevane meelela-
hutussaad. 19.30 «Vabariiklik



Ründab Viljar Loor
Isi Trapido foto

lemas partiis (nii valgete kui
mustadega mängides) saavuta-
sid võidu T. Kuusiku (Tallinn)
ja A. Sõstra (Nuia).

ERLEND TEEMÄGI

ja lavastaja (eesnimega). 17. Näit-
leja, Nõukogude Liidu rahva-
kunstnik. 19. Asundus Hiiumaal,
Käina lähedal, kus asub saare
vanemaid mõisu. 21. Kapitalist-
like riikide noorsoo teatud stiili-
lisest liikumisest osavõtja. 23.
Ühesugune, samasugune.

Silpristsõnade auhind: «Kalen-
der 1985». Teatmik. Koostanud
Gondo Olevssoo.

«KODUMAAS» NR. 39 ILMUNUD
RISTSÕNADE VASTUSED

Paremale: 1. Kraam, Enn. 8.
Eelnevalt. 11. Nootamaa. 13. Sn.
14. Hara. 16. Aus. 18. Rio. 19.
Ront. 20. Sa. 21. Ili. 22. Ookean.
23. Adojaan. 27. Uur. 29. Ta. 30.
Raal. 31. De. 32. Saarma. 33.
Lodima. 34. Aeg.

Alla: 1. «Keisri hull». 2. Ren-
nit. A. 3. Alo Hoidre. 4. Metroo.
5. Eva. 6. Na. 7. ETA. 9. Noa-
rootsi. 10. Lausa. 12. Mate. 15.
Ankara. 17. Sangla. 24. Jaam. 25.
Aera. 26. Name. 28. Udo.

26. septembril väljakuulutatud
auhinna, kommenteeritud teksti-
valimiku «Eesti kirjanduskriitika
1875–1900» sai Eino Kekki Soo-
mest Kausalast.

Orkestrijuhitide Rahvamuusikaor-
kester 20».

Pühapäev. 12.00 saade sarjast
«Kui kogu rahvas...». 12.40
Lembit Veevo kammermuusikat.
15.35 E. Griegi muusikat. 14.30
«Proosavaramu». 16.05 «Paul
Dessau 90». Saksa DV nimeka
helilooja elust ja loomingust.
19.00 «Concertino Praga». Pra-
has toimunud rahvusvahelise raa-
diokonkursi laureaatide festiva-
list, kus osales ka trompetist
Neeme Birk. 20.20 kontsert
«Moskva Konservatooriumi suu-
res saalis». 21.10 õhtuhetki va-
na muusikaga.

Saated on antud Kesk-Euroopa
aja järgi.

ÕNNITLUS

Kallis HELME ADOMEIT

Austraalia

Õnnitleme 60 aasta juubeli
pühul!Ema, tädi Hilda ja
Aavo perega Eestis

ANTS VÄÄRT

Otsin oma venda Ants
Mihkli p. Väärti, kes on sün-
dinud 1928. aastal Saaremaal
Kaarma vallas Aste külas.

1949. aastal elas ta New
Yorgis. Nüüd elavat ta Toron-
tos. Kui keegi teab midagi mu
vennast, palun kirjutada aad-
ressil: 203 320 Tagavere side-
agentuur, liikuv 3.

Alma Tuubal
(Sepp-Väärt)

JULIUS KARELSON

Toronto

Armas vend! Kuna viimase
kirja sain Sinult käesoleva
aasta kevadel, olen mures, et
midagi on juhtunud. Palun
kirjuta mulle kohe, kui seda
«Kodumaad» loed.

Palve ka teistele sealsetele
eestlastele – kui vennaga on
midagi, kirjutage mulle aad-
ressil: 202 466 Tartu rajoon,
Puhja külanõukogu.

Ella Kadaja (Vester)

OTSIMISI

«Tänu kolleegium» otsib RI-
CHARD LUIGE – sünd. 18. 9.
1924 Ivanemad Maria ja Pee-
ter (Pavel) Jüstali (Luik) ja
KAROLA GERTRUDA FRAN-
ZI t. REHFELDTI – sünd. 5. 2.
1922. Sugulasi. Teatada: 200 001
Tallinn, Tatari tn. 15. või tel.
44 44 11.

Väliseestlastega Kultuurisidemete Arendamise Ohingu ning Välismaaga Sõpruse ja Kultuurisidemete
Arendamise Eesti Ohingu väljaanne. Tallinn, Olewimägi 12/14.

Toimetanud meistrivõistlusi
OSKAR PUUSEPP

PARTII NR. 62

P. Kerese nim. Malemajas pee-
tud üleliidulise spordiühingu
«Trud» meistrivõistlustel osales
ka üks naisvõistleja. Selleks oli
eksmaailmameister suurmeister
harkovlanna O. Levina. Mängi-
des suurvõistlustel südilt, sai ta
kaheksa punktiga viieteistkü-
mnest seitsmenda koha. Kohtumi-
ses meie vabariigi ühe tugeva-
maga, meistri A. Külvetiga pidi
O. Levina 60. käigul vastu võt-
ma kaotuse. Võistlus kulges nii:

A. KÜLVET – O. LEVINA

1. 32–28 20–25. Valge tsent-
risse käigule vastab must män-
guga vasakul tiival. 2. 37–32 14
–20 3. 41–37 10–14 4. 46–41
5–10 5. 28–22. Valge alustab
esimesena vahetusi, hõivates
välja 22. 5...18:27 6. 31:22
17:28 7. 33:22 16–21 8. 39–33
21–26 9. 44–39 19–24 10. 32
–28 12–18. Must ähvardab kivi
22. Ent valge tunneb seda are-
ndust ja ta vahetab edasi väljale
17: 11. 22–17 11:22 12. 28:17
7–12. Must ähvardab taas kivi,
kuid nüüd on valgel varuks po-
siitsiooniline kombinatsioon. 13.
33–28 12:21 14. 34–30 25:34
15. 39:19 14:32 16. 38:16. Pärast
formilisi vahetusi avangustaadiu-
mis tekkis laual lahine kesk-
mäng, kus pooled peavad leid-
ma tugevaima mänguplaani. 16.
...10–14 17. 37–32 14–19 18.
41–37 1–7 19. 50–44 6–11 20.
44–39 9–14 21. 39–33 4–9
22. 32–28 8–12 23. 37–32 11–
17 24. 36–31. Kivi 26 hävitami-
ne võimaldab valgel takistama-
tult liikuda vasaku tiiva kivide-
ga. 24. ...26:37 25. 42:31 19–
24. Ähvardades käiguga 24–30
jne. 26. 43–38 14–19 27. 49–
43 20–25 28. 48–42 3–8 29.
47–41 7–11 30. 16:7 12:1. Must
vahetas tagasi, et saada lisakäi-
ke ja jõuda selgusele vastase
mänguplaaniga. 31. 31–27 8–12
32. 41–36 1–7 33. 36–31 2–8
34. 31–26 7–11 35. 27–22
18:27 36. 32:21. Ei kõlba ründe-
käik 36...11–16, sest 37. 43–
39 16:27 38. 28–23 19:28 39.
33:11 jne. 36. ...13–18 37. 21
–16 9–13 38. 16:7 12:1 39. 38
–32 1–7 40. 32–27 7–11 41.
27–21 8–12 42. 21–16 25–30
43. 16:7 12:1 44. 43–39 1–7
45. 42–37 7–12 46. 37–32 18
–22. Seda käiku tehes arvestas
must, et pärast kombinatsiooni
jääb tal kivi rohkem ja kabe-
tut kivi 26. 47. 26–21 17:26 48.
28:8 13:2 49. 33–29 24:44 50.
35:13 44:35. Musta lootus kiviga
26 kohe edasi liikuda luhub,
sest käiguõigust omav valge
teeb 51. 32–27. Vaatamata vä-
hemkivile on valgel suur ülekaal.
Ent must pole veel viigi taotlust

maha matnud, ta otsustab kivi 2
abiga vabastada tee kivile 26.
51. ...2–7 52. 13–9 7–12 53.
9–4 12–17 54. 27–21. Jälle
varises musta plaan kokku, sest
üle kolmiktee ei pääse. 54.
...17–22 55. 4:36 26:17 56. 36
–27. Positsiooni pealiskaudsel
hindamisel näib, et must saab
viigi. Seda siiski ei juhtu, valge
võidab 64-ruudulises kubes tun-
tud võttega. 56. ...15–20 57. 27
–38 20–25 58. 38–33 17–21
59. 33–38 21–26 60. 37–42.
Must alistus.



SEKRETARIAAT JA KIRJAD

44 32 24

VASTUTAV SEKRETAR

44 43 15

OSAKONNAD

44 93 59

Toimetus: 200090

Tallinn, Valli 4

Postkast 411

KODUMAA

Toimetaja A. USTAL

Tellimise nr. 4361